

Outlook

Fwd: Kiitos osallistumisestasi – Viisaan ja oikeudenmukaisen kouluverkkopäätöksenteon perusteet -webinaari

Lähettäjä [REDACTED]**Päivämäärä** to 16.10.2025 10.04**Vastaanottaja** Opetustoimi <opetustoimi@raahe.fi>; Kanervo Pauliina <pauliina.kanervo@raahe.fi>; Tokola Anne-Maria <anne-maria.tokola@raahe.fi>

Materiaalia huomioitavaksi palveluverkkosuunnitelman valmisteluun.

[REDACTED]

----- Forwarded message -----

Lähettäjä: kaisa.vanhala@pirkankylat.fi <kaisa.vanhala@pirkankylat.fi>

Date: ma 13.10.2025 klo 18.27

Subject: VS: Kiitos osallistumisestasi – Viisaan ja oikeudenmukaisen kouluverkkopäätöksenteon perusteet -webinaari

To: [REDACTED]

Hei,

Kiitos viestistä ja osallistumisesta! Hienoa kuulla, että webinaari oli hyödyllinen.

Harmillista kuulla kyläkoulujen lakkautusaikeista – ne ovat aina paikallisesti isoja ja tunteita herättäviä päätöksiä. Materiaalin saa ilman muuta jakaa eteenpäin Tulevaisuuslautakunnalle ja kaupunginvaltuutetuille.

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Vanhala

Lähettäjä: [REDACTED]**Lähetetty:** maanantai 13. lokakuuta 2025 15.37**Vastaanottaja:** kaisa.vanhala@pirkankylat.fi <kaisa.vanhala@pirkankylat.fi>**Aihe:** Re: Kiitos osallistumisestasi – Viisaan ja oikeudenmukaisen kouluverkkopäätöksenteon perusteet -webinaari

Tervehdys Raahesta. Kiitos hyvästä tilaisuudesta ja materiaalista. Raahessa ollaan taas suunnittelemassa kolmen kyläkoulun lakkauttamista ensi syksystä alkaen Jokelankoilu, Olkijoen koulu ja Tikkalan koulu sekä Vekkila päiväkotiryhmä Tikkalan koulun vierestä. Oppilaita kouluissa 50-65. Saako hyvää materiaalia jakaa Tulevaisuuslautakunnalle ja kaupunginvaltuutetuille ? t.

[REDACTED]

to 9. lokak. 2025 klo 17.19 kaisa.vanhala@pirkankylat.fi <kaisa.vanhala@pirkankylat.fi> kirjoitti:

Hei,

Lämpimät kiitokset eilisestä osallistumisestasi *Viisaan ja oikeudenmukaisen kouluverkkopäätöksenteon perusteet* -webinaarikoulutukseemme.

Liitteenä on Linkki tilaisuuden tallenteeseen. Video on katsottavissa **kahden viikon ajan tilaisuuden aloituspäivästä lähtien**.

Lisäksi liitteenä **Kari Lehtolan kiitossanat ja terveiset** ; *materiaalini ovat vapaassa käytössä ja rajoittamattomassa jakelussanne*. — **Kari Lehtola**

Esitysmateriaalit ovat siis vapaasti hyödynnettävissä ja jaettavissa ilmoittautuneiden ja osallistujien kesken.

<https://youtu.be/3bCSkzr7kVM>

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Vanhala
Vt. kyläasiamies
Pirkan Kylät ry

 040 5158890

 kaisa.vanhala@pirkankylat.fi

KOULUVERKON KONSULTTITYÖN TAKUU

Vaadi kouluverkon konsulttityöltä takuu tyyliin ”*rahat takaisin, jos konsultin laskelmat jäävät 60 - 80 %:a seuraavien vuosien todellisista realisoituvista kustannuksista*”; sen jälkeen kun konsultin suosittelemat toimenpiteet on tehty

Vaadittava konsulttityön takuu

– vaadittava takuu ja seuranta myös, jos tehdään kunnan (/ja hyvinvointialueen kanssa) sisäisenä työnä
(”Kouluverkkopäätöksenteon esiselvitys ja laskelmat”)

Kun kunta palkkaa konsulttiyrityksen laatimaan koululakkautusselvityksiä, erityisesti kiinteistölähtöisiä, on perusteltua vaatia takuuta työn laadusta ja laskelmien tarkkuudesta. Jos konsultin suositukset (esim. koulun lakkautus) perustuvat virheellisiin tai yksipuolisiin laskelmiin, ne voivat johtaa odottamattomiin kustannuksiin ja lainvastaisiin päätöksiin.

Rahat takaisin -tyyppinen takuu, joka sidotaan laskelmien tarkkuuteen (esim. 60–80 % todellisista kustannuksista), on tehokas tapa varmistaa konsultin vastuu.

Alla on ohjeet, miten tämä voidaan toteuttaa, ja perustelut vaatimukselle.

1. Perustelut takuun vaatimiselle

- Lainsäädännöllinen vastuu: Perusopetuslaki (628/1998), Hallintolaki (434/2003) ja Lapsen oikeuksien sopimus (LOS, artikla 3) edellyttävät, että kouluverkkopäätökset perustuvat kokonaisvaltaiseen ja tarkkaan arviointiin, mukaan lukien lapsivaikutusten arviointi (LVA). Pelkkä kiinteistölähtöinen selvitys ei täytä näitä vaatimuksia, ja virheelliset laskelmat voivat johtaa – tulevaisuudessa – päätösten kumoamiseen hallinto-oikeudessa (esim. Savonlinna, LVA puutteellinen).
- Taloudellinen riski: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi, 2022) osoittaa, että koululakkautukset eivät usein tuo säästöjä, vaan menot voivat kasvaa 20 % lasta kohti esimerkiksi kuljetuskustannusten (220 M€ vuonna 2022, nousu 5 %/vuosi) ja sote-menojen vuoksi. Konsultin virheelliset laskelmat voivat johtaa merkittäviin taloudellisiin tappioihin.
- Sisäisen vuokran vääristymät: Konsulttien käyttämä sisäinen vuokra voi tehdä kyläkouluista ”kalliita”, vaikka todelliset säästöt jäävät toteutumatta (esim. tyhjien rakennusten ylläpito). Kuntaliitto korostaa läpinäkyvyyden puutetta – virheelliset laskelmat ovat yleisiä.
- Konsultin vastuu: Konsulttiyritykset hyötyvät toimeksiannoista, mutta ilman takuuta niiden ei tarvitse kantaa vastuuta virheistä. Takuu kannustaa tarkkuuteen ja kokonaisvaltaisuuteen.

2. Miten vaatia *rahat takaisin* -takuuta? Päätäjien tulee sisällyttää takuu konsulttisopimukseen selkeillä ehdoilla.

Tässä toimintasuositukset:

- Määritä takuun ehdot sopimuksessa:
 - Tarkkuusvaatimus: Konsultin kustannusarvioiden on oltava 60–80 % tarkkuudella linjassa todellisten, seuraavien 3–5 vuoden aikana toteutuvien kustannusten kanssa (esim. kiinteistökulut, kuljetukset, sote-menot, verotulojen muutokset).

- Palautusehto: Jos laskelmat poikkeavat yli 20–40 % toteutuneista kustannuksista, konsultti palauttaa sovitun osan palkkiosta (esim. 50–100 %). Tämä voidaan porrastaa: 20–30 % poikkeama = 50 % palautus, yli 30 % = 100 % palautus.
- Arviointijakso: Kustannusten toteutumista seurataan 3–5 vuotta toimenpiteiden (esim. lakkautuksen) jälkeen, sillä vaikutukset, kuten kuljetuskulut tai muuttoliike, näkyvät viiveellä.
- Sisällytä kokonaisvaltainen arviointi:
 - Sopimuksessa on vaadittava, että selvitys kattaa kiinteistökustannusten lisäksi koulukuljetukset, sote-menot, pedagogiset vaikutukset, LVA ja elinvoimavaikutukset (esim. muuttoliike -10–15 % lakkautuksen jälkeen). Tämä estää yksipuolisen kiinteistölähtöisen lähestymistavan.
 - Esimerkki: Vaadi, että konsultti laskee kuljetuskustannusten nousun (esim. Mikkelissä +100 000 €/vuosi lakkautuksen jälkeen) ja sote-menojen kasvun (10–20 %).
- Seurantamekanismi:
 - Määritä riippumaton taho (esim. kunnan talousosasto tai ulkopuolinen auditoija), joka vertaa konsultin laskelmia toteutuneisiin kustannuksiin.
 - Vaatikaa konsulttia toimittamaan selkeä metodologia ja avoimet laskentaperusteet (esim. sisäisen vuokran kaava), jotta vertailu on mahdollista.
- Sanktiot ja sopimusehdot:
 - Sisällytä sopimukseen sanktio, jos selvitys ei täytä lain vaatimuksia (esim. LVA:n puuttuminen). Tämä voi olla osittainen tai täysi palautus.
 - Varmista, että konsultti sitoutuu korjaamaan selvitystä ilmaiseksi, jos se todetaan puutteelliseksi (esim. hallinto-oikeuden päätös).

3. Käytännön toteutus ja viestintä

- Neuvotteluvaihe:
 - Esitä takuuvaatimus jo tarjouspyynnössä: "Konsultin on taattava, että kustannusarvioiden poikkeama toteutuneista kustannuksista on enintään 20–40 %, tai palkkio palautetaan osin/täysin." Tämä kannustaa konsultteja tarkkuuteen ja torjua heikkolaatuisia tarjouksia.
 - Kysy konsultin aiemmista selvityksistä: Ovatko niiden ennusteet pitäneet paikkansa? Pyydä referenssejä ja vertailudataa.
- Valvonta ja avoimuus:
 - Julkaise konsultin selvitys kuntalaisille ja järjestä kuulemistilaisuuksia (Hallintolaki 434/2003). Näin kuntalaiset voivat arvioida laskelmien uskottavuutta.
 - Vaadi, että konsultti esittää laskelmansa avoimesti (esim. taulukot kuljetuskustannuksista, sote-menoista ja verotulovaikutuksista).

- Poliittinen viestintä:
 - Kerro kuntalaisille, miksi takuu on tärkeä: "Haluamme varmistaa, että päätökset perustuvat tarkkoihin laskelmiin, eivät myytteihin." Käytä esim. Karvin (2022) dataa: "Lakkautukset voivat nostaa menoja 20 %, joten konsultin on oltava vastuussa."
 - Korosta, että takuu suojaa kuntaa taloudellisilta riskeiltä ja tukee lainmukaista päätöksentekoa.

4. Riskit ja haasteet

- **Konsulttien vastustus: Jotkut yritykset voivat kieltäytyä takuusta, koska se lisää heidän vastuutaan. Tämä voi olla merkki siitä, että he eivät luota laskelmiinsa – harkitse toisen konsultin valintaa tai tehkää moniammatillisesti kunnan (ja hyvinvointialueen) sisäisenä työnä.**
- Toteutuneiden kustannusten mittaaminen: Kustannusten seuranta vaatii resursseja. Varmista, että kunta sitoutuu 3–5 vuoden seurantaan ja varaa siihen budjetin (esim. auditoijan palkkaus).
- Oikeudelliset kiistat: Konsultti voi kiistää palautusvaatimuksen. Sopimuksessa on määriteltävä selkeä prosessi riitojen ratkaisemiseksi (esim. välimiesmenettely).

5. Esimerkki takuuehdosta sopimukseen

"Konsultti sitoutuu siihen, että selvityksessä esitetyt kustannusarviot (ml. kiinteistökulut, kuljetukset, sote-menot ja elinvoimavaikutukset) ovat 60–80 % tarkkuudella linjassa toteutuneiden kustannusten kanssa 3–5 vuoden kuluessa toimenpiteiden toteutuksesta. Jos poikkeama ylittää 20 %, konsultti palauttaa 50 % palkkiosta; jos yli 40 %, 100 %.

Toteutuneita kustannuksia seuraa riippumaton taho, ja konsultti sitoutuu toimittamaan avoimet laskentaperusteet.

Yhteenveto

Rahat takaisin -takuu on perusteltu ja tarpeellinen, koska pelkkään kiinteistölähtöiseen selvitykseen perustuvat lakkautukset voivat johtaa taloudellisiin tappioihin (Karvi: menot +20 %) ja lainvastaisiin päätöksiin (esim. LVA:n puute). Päätäjien tulee:

1. Sisällyttää takuu sopimukseen, määritellen selkeät ehdot (60–80 % tarkkuus, 3–5 vuoden seuranta).
2. Vaatia kokonaisvaltaista selvitystä, joka kattaa LVA:n, kuljetukset, sote-menot ja elinvoiman.
3. Valvoa prosessin avoimuutta ja kuulla kuntalaisia.
4. Viestiä takuun merkityksestä: se suojaa kuntaa ja lapsia virheiltä.

Takuu pakottaa konsultin ottamaan työnsä vakavasti ja tukee viisaita, lainmukaisia päätöksiä Pirkanmaalla/ koko maan alueella.

Kysymyksiä?

Mennään kohti vastuullista päätöksentekoa!

Kari Lehtola
opetustoimen ylitarkastaja emeritus
Lahti

**VIISAAN,
OIKEUDEN- / LAINMUKAISEN ja
KUSTANNUSTEHOKKAAN**

***kouluverkkopäätöksenteon
perusteet***

YHDENVERTAISESTI

Lapsiystävällinen Suomi ja
(maa)kunta - kestävän
tulevaisuuden avainehto

LAIN VAATIMUSTEN MUKAISESTI

**WEBINAARI-koulutus
8.10.2025**

Klo 18 – 20 (+ Q&A)
Pirkan Kylät ry.

Kari Lehtola

Opetustoimen ylitarkastaja emeritus
Opetusalan asiantuntija ja konsultti

- 16 VUOTTA OPETTAJANA JA REHTORINA (KM)
- 19 VUOTTA VALTION ALUEHALLINNOSSA YLITARKASTAJANA
- LÄNSI-UUDENMAAN LUOKANOPETTAJIEN PIIRIYHDISTYS RY:N PJ. 1995–1997
- VALTION ALUEELLISEN SIVISTYSHALLINNON VIRKAMIEHET (VSV) RY:N PJ. 2011-2014
- VALTION ALUEELLISEN SIVISTYSHALLINNON VIRKAMIESTEN SENIORIJÄRJESTÖN PJ. 2025-
- AKTIIVINEN LASTEN OIKEUKSIEN PUOLESTAPUHUJA/ PRO LAPSI

MERKITTÄVIMPIÄ TUNNUSTUKSIA:

- AKAVAN ERITYISALOJEN **VUODEN OSAAJA** – TUNNUSTUS 2009
- SUOMEN VALKOISEN RUUSUN RITARIKUNNAN I LUOKAN MITALI KULTARISTEIN 2012
- **VUODEN KOULUTUSVAIKUTTAJA** 2014
- **VUODEN MAASEUTUKASVO** 2020

Kari Lehtola

Opetustoimen ylitarkastaja
emeritus (vanhuuseläkkeelle 1.3.2024)

Opetusalan asiantuntija ja
konsultti

YHTEYSTIEDOT:

kari.sivistys@gmail.com

p. +358 50 357 2772

Saimaankatu 10 C 1
15140 Lahti

lisalmen sanomat 15.9.2020

Pääkirjoitus: ***Ei hötkyillä vaan tehdään yhdessä***³

TILANNEKUVA PÄHKINÄNKUORESSA

1990-luvun alusta lähtien perusasteen alakouluja on lakkautettu n. 100 koulun vuosivauhdilla

1990-luvun alussa meillä oli 4 847 peruskoulua... v. 2024 niistä oli jäljellä 1 974

> peruskouluista on siis lakkautettu 59 %

1990 oppilaita oli 587 000 ja vuonna 2024 heitä oli 533 400; maaseudulla asuu 26 % lapsista (

> peruskoululaisten määrä on siis laskenut 9 %

Kunnat ovat lakkauttaneet kouluja lähes pelkästään maaseutualueilla – eivät juuri laisinkaan kuntakeskuksissa.

➤ Maaseutualueiden kouluista on lakkautettu n. 96 %; lakkautusraja ennen 12 - 20 opp > nyt 100 opp. (ka)

➤ Koulukuljetus-ajat (/ -reitit) on optimoitu "säästöjen vuoksi" maksiminormien mukaan 2,5 h:een päivässä (< 13-v)

Onko ollut **KOHTUULLISTA, OIKEASUHTAISTA, YHDENVERTAISTA** ja maaseutulasten ETUJEN ja

OIKEUKSIEN mukaista?

Meillä on nyt saman verran kouluja kuin 1800-luvun lopulla

> käytännöllisesti katsoen lähes kaikki maaseutualueen koulut on onnistuttu lakkauttamaan.

> vrt. 1898 säädetty piirijakoasetus, sen lähtökohta ja tavoite: kaikille lapsille aito LÄHIKOULU

Koululakkautuksista on tullut **TABU**. Koululakkautustutkimusten teko on kulissien takana estetty

(takana vahvat yht.kunnalliset tahot; esim. eivät olisi palvelleet VM:n, OKM:n ja esim. Kuntaliiton intressejä).

MUTU palvelee paremmin kuin tieto. Mitkään väittämät

säästöihin, opetuksen laadun paranemiseen, oppilaiden oikeuteen

ja hyvinvointiin eivät ole toteutuneet – **HEIKENTYNEET OLEELLISESTI**

Mielestäni kysymyksessä on ollut

MAASEUTULASTEN YHDENVERTAISTEN ETUJEN JA

PERUSOIKEUKSIEN JÄRJESTELMÄLLINEN

LOUKKAAMINEN, IHMIS- ja PERUSOIKEUSRIKOS.

Tullut MAAN TAPA. LAPSIEPÄYSTÄVÄLLISILLÄ OIKEUSKÄYTÄNTEILLÄ

ON NÄILTÄ "MAAN HILJAISILTA" VIETY KOKONAAN OIKEUSSUOJA

(kun kysymyksessä on ollut pienen maaseutulapsen oikeudesta aitoon lähikouluun).

**Suuruuden
ekonomia ja
keskittämisen
ideologia**

'Very funny'
Mark Watson

'Entertaining'
Telegraph

'F*cking brilliant'
Sarah Knight

HUMANS

A Brief History of
How We F*cked
It All Up

TOM PHILLIPS

Tom Phillips: *Ihmiset: Miten munasimme kaiken* (Tammi 2019)

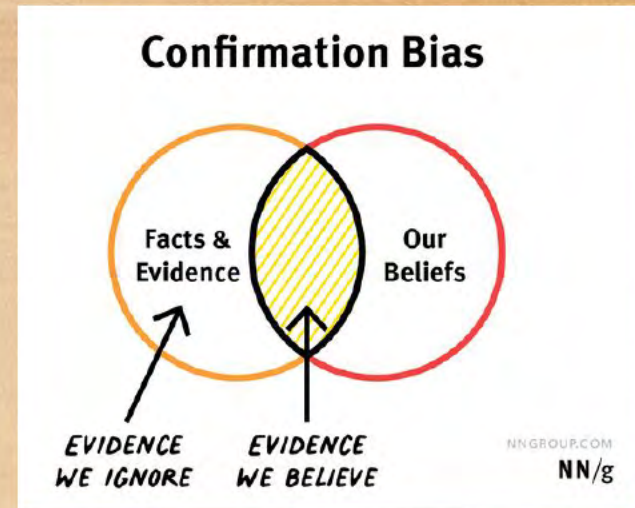
Englanninkielinen alkuteos: *Humans. A Brief History of How We F*cked It All Up* (2018)

KONFORMISMI

VAHVISTUSHARHA

"Valintaa tukeva vinouma"

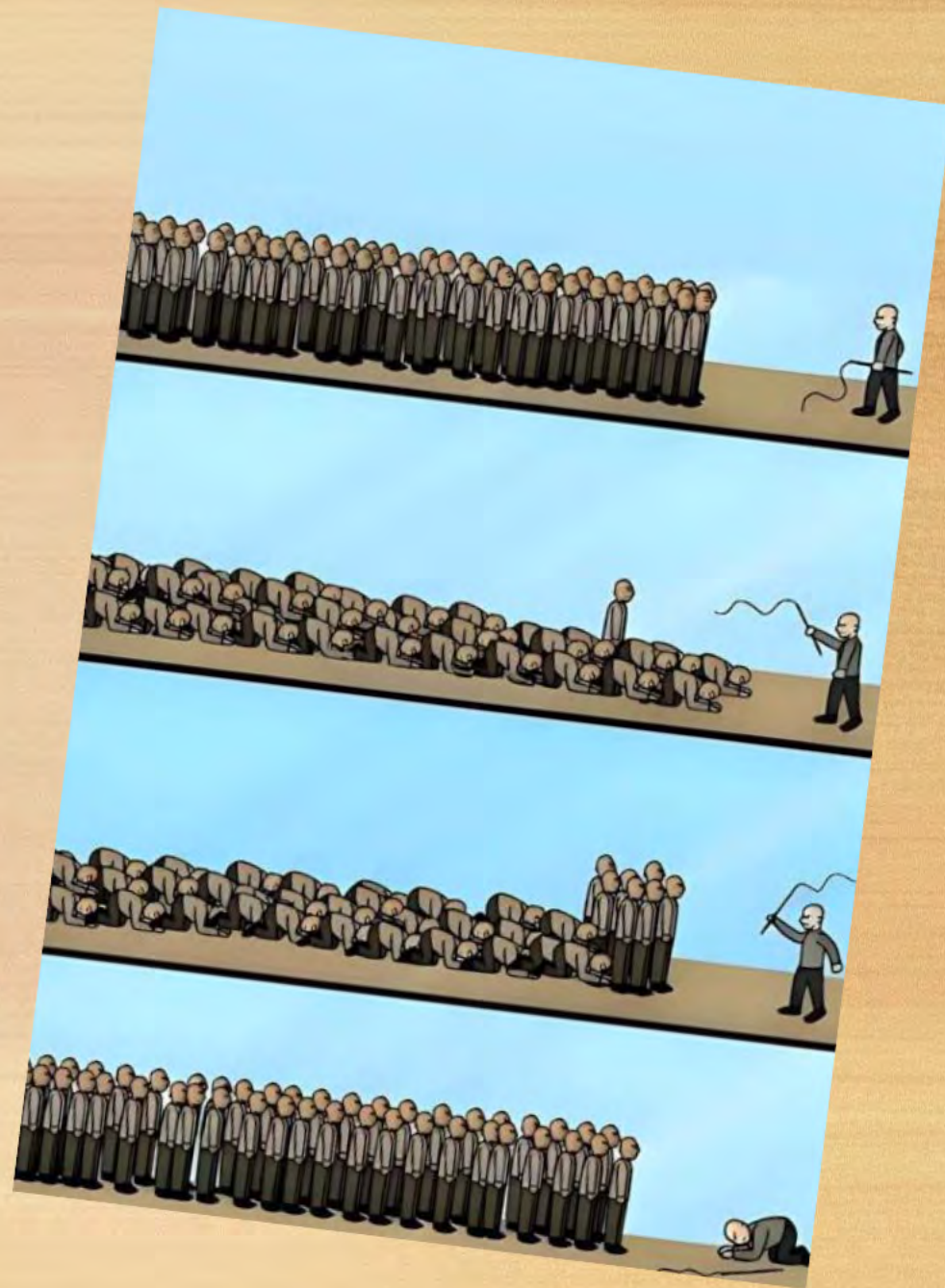
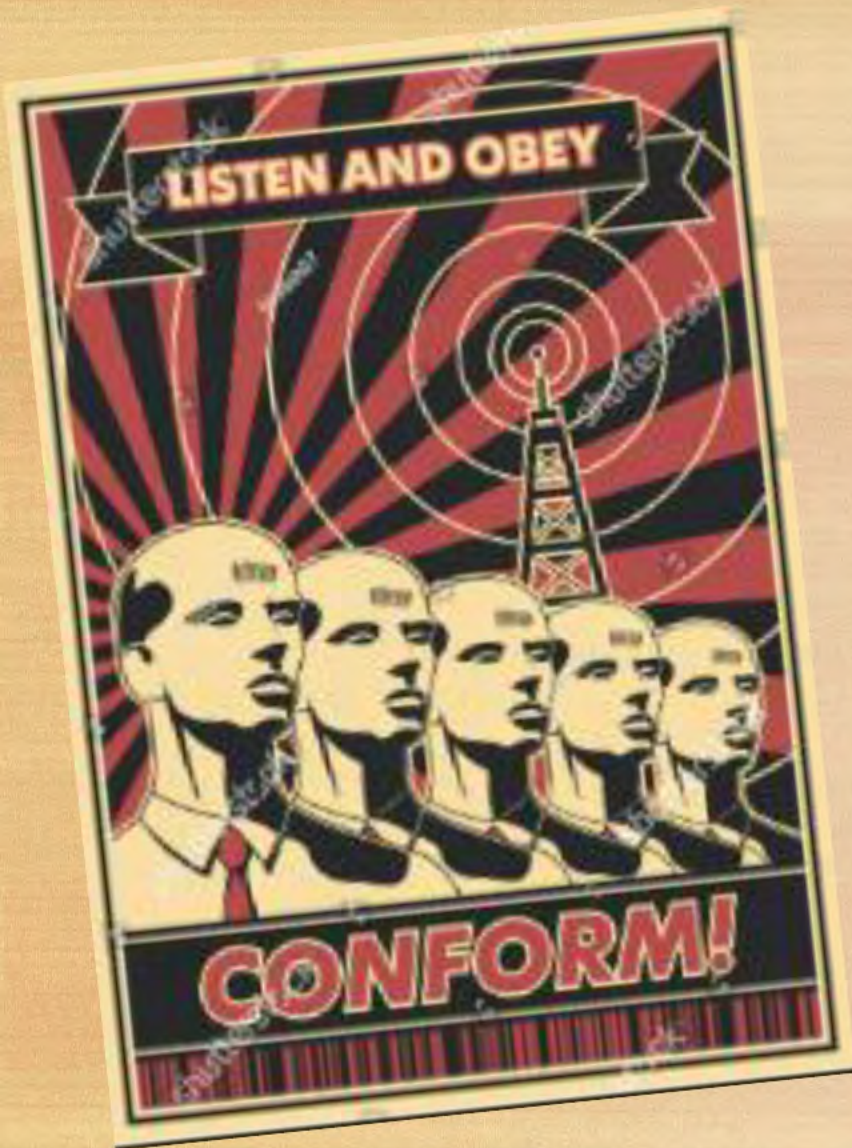

Choice-supportive Bias

Have you ever made a decision, and then later found yourself defending that decision even if it wasn't the best one?

6

TULEVAISUUS > > KETÄ VARTEN ME

- kansanedustajat + kaikki päättäjät, kasvatus- ja opetushenkilöstö -

OLEMME OLEMASSA / TEEMME TYÖTÄMME?

LOS - YK:n lapsen oikeuksien sopimus

ollut voimassa 33 vuotta

I Suojelu

/ Protection

II Palvelut ja toimeentulo

”Riittävä osuus yhteisistä
voimavaroista”

/ Provision

III Osallistuminen

/ Participation

**TIESITKÖ
LAPSEN
ON OMA
OIKEUDET?**

- **SYRJINTÄKIELTO** (art. 2)
- **LAPSEN EDUN**
- **HUOMIOONOTTAMINEN** (art. 3)
- **ERITYISEN HUOLENPIDON**
- **VAATIMUS, TERVE KEHITYS** (art. 6)
- **LASTA ON KUULTAVA** (art. 12)

**IHMISOIKEUDET
KUULUVAT JOKAISELLE
IÄSTÄ RIIPPUMATTA.**

**YK:N LAPSEN
OIKEUKSIEN
YLEISSOPIMUS ON
TEHTY TURVAAMAAN
LAPSEN ERITYISIÄ
TARPEITA JA ETUA.**

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS
hyväksyttiin Yhdistyneiden
Kansakuntien yleiskokouksessa
vuonna 1989. Kaikki maailman
maat kahta lukuun ottamatta ovat
sopimuksen osapuolia. Suomi liittyi
sopimukseen 1991. Sopimus velvoittaa
Suomessa valtiota, kuntia, lasten
vanhempia ja muita aikuisia.

**KAIKKI
LAPSET OVAT
TASA-ARVOISIA**

- ✓ **19 § Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen.** Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia **turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.** + **6 § Yhdenvertaisuus** – ehdoton syrjinnän kieltö
- ✓ **22 § Perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite ja 106 § perustuslain etusijäsäännös**

Lapsen oikeuksien sopimus (1989 > Suomi ratifioinut 1991)

- 2 art. Ehdoton diskriminointikieltö > ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimiin (myös *positiivisen diskriminaation* keinoin)
- 3 art. Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava **lapsen etu.** > > **LAVAn tekemisen välttämättömyys > SI-SO-TE**
- 6 art. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
- 12 art. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

SUMMA *Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Viranomaisten on kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutukset lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja oikeus sekä selvitettävä lapsen mielipide.*

12 artikla: ”Lapsella **oikeus** ilmaista **mielipiteensä** itseään / lasta koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.”

> Kuntapäätöksenteossa tätä perusoikeutta loukataan jatkuvasti; hallinto-oikeudet sallivat tämän tapahtua... Esim. kouluverkkoapäätöksenteossa lapset on suljettu pois > oikeus on määritellyt heidät ei-asianosaisiksi - tulkittu lapsiepäystävällisesti hallintolakia (11 §, 34 §) - oman koulunsa olemassaoloa koskevasta päätöksenteosta > koulumatka 20 min. vai 2,5 h ?!

➡ Vanhaa toimintakulttuuria ja voimassa olevan lainsäädännön vastaista oikeuskäytäntöä, ei ole Suomessa saatu tässä kohden muutettua. Lapsi-E-P-Ä-ystävällinen oikeudenkäyttö

28 artikla: Lasten **yhtäläiset oikeudet saada opetusta.**

31 artikla: ”Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.”

Viranomaiset ovat velvollisia kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioimaan päätösten vaikutukset lapsiin

> Mikä on lapsen etu ja oikeus? > se on selvitettävä moniammatillisesti,

on tehtävä (SISOTE)

LAPSIVAIKUTUSARVIO

virt. **YVA** (v. 2005)

‘Child-rights impact assessment’

(ennakkoarviointi, prosessiarviointi, seuranta-arviointi)

Lastensuojelulaki (2007) ja Nuorisolaki (2016) > **lasten elinolosuhteita ei saa heikentää**

"LAPSEN ETU" / "The best interests of the Child"

*Lapsen etu =
kaikkien LOS:ssa
turvattujen
oikeuksien summa*

*Lapsen etu on myös
- OIKEUSPERIAATE
- MENETTELYSÄÄNTÖ*

Lapsen oikeuksien komitean mukaan tuomioistuimen on perusteltava ratkaisussa

- 1) Mistä lapsen etu koostuu / Mikä se asiassa on?
- 2) Miten se on selvitetty ja arvioitu (kuka / ketkä)?
- 3) Miten sitä on punnittu muihin intresseihin nähden?
- 4) Miten lapsen näkemykset on selvitetty ja huomioitu?

Päätöksentekijän tulisi valita se vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa lapsen edun ja oikeudet. Lapsen etu selvitettävä aina tapauskohtaisesti.

Mielipide: Aggressiivisilla koululakkautuksilla julkinen valta on kiihdyttänyt lapsimäärän vähenemistä

2 000-luvun alussa Suomi oli maailman kustannustehokkain perusopetuksen järjestäjä maailmassa. Keskimääräisillä OECD-kustannuksilla saimme maailman parhaat osaamistulokset. Myös oppilaiden hyvinvointi oli hyvällä tasolla. Ei enää, kirjoittaa opetustoimen ylitarkastaja Kari Lehtola.

Diktatuurin kädet

Kuntalehti

30.8.2024 klo 9:55

Lasten yhdenvertaisia sivistyksellisiä perusoikeuksia on loukattu törkeällä tavalla. Oikeuslaitoksemme on katsonut tätä menoa halvaantuneena.

Vähemmistöalueen lapsilta on viety perusoikeus hyvään oikeusturvaan. Tällainen oikeuskohtelu voi olla mahdollista demokratuurissa, mutta sen ei pitäisi koskaan olla mahdollista perustuslaillisessa demokratiassa.

Ääni on ollut demokratian, mutta kädet diktatuurin.

Kyseessä on ollut arvoton, eufemismeihin perustunut näytelmä, jossa "kouluverkkoa on tarkasteltu pakottavien rakenteellisten uudistusten" nimissä.

Keskittäminen ja suuruuden ekonomia on nostettu ideologiaksi, joka konformistisesti on karttanut kaikkea sitä vastaan nousevia tutkimuksia, faktoja ja havaintoja ikävistä heijastusvaikutuksista.

Ilman tutkimuksia reformi on ollut helppo myydä enemmistöalueilla asuville äänestäjille – saadaan näppärästi kunnan pelastavat säästöt ilman, että enemmistöaikuisille aiheutetaan tuskaa. Itsepetos on saanut jatkua vuosikausia.

Säästöjen sijaan on saatu alati paisuvat kustannukset.

Korjaamisen aika

Olisiko siis aika oikeuden toteutumiselle ja totuuden esiin kaivamiselle?

Kysyn myös, miten julkinen valta, valtio ja kunnat, aikovat hyvittää aggressiivisista elinkelpoisten koulujen lakkautuksista kärsineille lapsille heidän kokemansa perusoikeusloukkaukset?

Miten tilanne aiotaan korjata nykyisten ja tulevien lapsisukupolvien osalta?

On tullut aika.

Kari Lehtola

"Oikeuslaitos kruununjuristina koululakkautuksissa"

Kuntalehti

24.3.2025 klo 9:00

Norjan perusopetuslaki (Opplæringslova § 7-1) velvoittaa kunnat järjestämään opetuksen "lähellä kotia". Norjassa lasten etua ja "lähellä kotia" -periaatetta sovelletaan tiukasti. Esimerkiksi vuonna 2016 Norjan korkein oikeus (Høyesterett) totesi, että kunta ei ollut riittävästi arvioinut lasten hyvinvointia (esim. matkojen vaikutus terveyteen). Päätös kumottiin, ja kunta velvoitettiin tekemään uusi arviointi.

Ruotsin koululaki (Skollagen 10 kap. § 32) takaa oikeuden lähikouluun. Lapsen oikeudet (Barnkonventionen) on sisällytetty lakiin vuodesta 2020, mikä on vahvistanut niiden roolia. Esimerkiksi vuonna 2021 Skellefteån kunta lakkautti maaseudun koulun. Vanhemmat valittivat hallinto-oikeuteen (Förvaltningsrätten), joka katsoi, että kunta ei ollut riittävästi selvittänyt koulumatkojen vaikutuksia lasten terveyteen ja yhdenvertaisuuteen. Päätös palautettiin uudelleen valmisteltavaksi.

Isossa Britanniassa Education Act 2016 edellyttää, että lakkautuksista tehdään kattava vaikutusten arviointi, erityisesti maaseudulla. Laki suojaa maaseudun kouluja "presumption against closure" -periaatteella. Esimerkiksi vuonna 2019 Highland Council yritti sulkea maaseudun koulun. Scottish Land Court kumosi päätöksen, koska vaikutukset lasten hyvinvointiin ja yhteisöön oli aliarvioitu. Kunta velvoitettiin pitämään koulu auki.

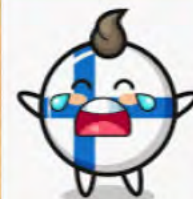
Lapsen edun ensisijaisuuden periaate jää meillä toteutumatta, koska sen tueksi ei saada riittävästi voimaa. Suomessa kuntien itsehallintoa pidetään tärkeämpänä kuin lasten etua. Oikeusvaltioperiaate ei voi toteutua, jos oikeuslaitos asettuu kruununjuristin asemaan.

Kari Lehtola

Opetustoimen ylitarkastaja emeritus

Lahti

Kari Lehtola, opetustoimen ylitarkastaja emeritus

Lapsen oikeuksien komitea toistuvasti Suomelle:

"Suomessa ei ole ymmärretty lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta (LOS art. 3)...

... eikä lasten osallistumisoikeutta (LOS art. 12)."

Kouluverkkopäätöksenteossa opetuksen järjestäjät ovat ohittaneet lähes kaikki lasta suojelevat oikeusnormit > oikeusjärjestelmämme – hallinto-oikeudet etunenässä - ovat sallineet tämän tapahtua.

Vanhemmilla OIKEUS ja VELVOLLISUUS huolehtia lapsensa hyvinvoinnista sekä toimia vajaavaltaisen lapsensa etujen ja oikeuksien puolustajana (LOS, PL, HTL)

Huoltajien ja kansalaisten tulisi ryhtyä

LAPSIOIKEUSAKTIVISTEIKSI

**Maamme lapsista (alle 18-vuotiaista) peräti
26 % asuu maaseudulla, eli
yhteensä 273 000 lasta (Tilastokeskus 2022).**

**Kuitenkin maaseutulasten kouluista on 35
vuoden aikana lakkautettu 96 %.**

**Julkisen vallan / valtion (sen velvollisuus, vrt. LOS) tulisi
tunnistaa ja tunnustaa maaseutulasten ahdinko ja
oikeudellinen asema**

**Valtion tulisi tunnustaa maaseutulapset
kuuluviksi**

”ERITYISESTI HAAVOITTUVIIN LAPSIRYHMIIN”

**> Maaseutulapsilla on erityisen suojan tarve, koska heillä selvästi
todettu riski joutua oikeudenloukkausten kohteeksi**

✓ Suomen perustuslaki (1999)

- 6 § Yhdenvertaisuus ja 16 § Sivistykselliset perusoikeudet

Perustuslain mukaan kansalaisten yhdenvertaisuus on turvattava Suomessa ... kaikkialla ja jokaiselle yksilölle – ilman syrjintää.

”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.”

Säännöksellä korostetaan lasten yhdenvertaisuutta sekä suhteessa aikuisiin että toisiin lapsiin.

- 19 § Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen

Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia **turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.**

- 22 § Julkisen vallan – **SINUN** (kansanedustaja, ope, jne. = viranhaltija, oikeusviranomainen tai kuka tahansa, joka käyttää julkista valtaa, toimii virkavastuun alla) – **on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.**

- 106 § Perustuslain etusijäsäännös (mm. kaikilla tuomioistuimilla velvollisuus huomioda perusoikeudet toiminnassaan, päätöstensä ja ratkaisujensa perusteissa; vrt. perusoikeusuudistus v. 1995 sekä uusittu perustuslaki v. 1999)

✓ Kuntalaki (2015)

1 §: Kunnan tulee **edistää asukkaidensa hyvinvointia** ja kestäväää kehitystä alueellaan.

7 §: Kunta hoitaa **itsehallinnon** nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädettyt tehtävät.

> huolehdittava **palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta** (8 §)

> voi tuottaa **itse, yhteistyössä muiden** kuntien kanssa tai hankkia palvelut **muualta** (9 §)

**AINA LAPSILÄHTÖISESTI – ei organisaatio
tai esim. koulurakennus edellä, vaan LAPSI EDELLÄ**

Elinkelpoisen koulun lakkautus on kuntalain **37 §
ELINVOIMAVELVOITTEEN** (-kuntastrategian-)
vastainen.

> olisi tehtävä **elinvoimavaikutusten analyysi** maaseutualueella

✓ Perusopetuslaki (1998)

2 §: Opetuksen tulee edistää **sivistystä** ja **tasa-arvoisuutta** yhteiskunnassa sekä oppilaiden **edellytyksiä osallistua** koulutukseen. - -

On turvattava riittävä **yhdenvertaisuus** koulutuksessa **koko maan alueella**. (vrt. perustuslaki: ehdoton syrjintäkielto esim. riippumatta oppilaan asuinpaikasta; vrt. termi ”LÄHIKOULU”)

3 §: Opetus järjestettävä **ikäkauden ja edellytysten mukaisesti** siten, että se edistää oppilaiden **tervettä kasvua ja kehitystä**. Tulee olla **yhteistyössä kotien** kanssa.

3 a § (11.3.2022/163, **UUSI**) **Lapsen edun ensisijaisuus.**

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

24 §: Oppilaan työmäärä saa olla enintään sellainen, että hänelle koulunkäyntiin, **koulumatkoihin** ja kotitehtäviin käytettävä aika huomioon **ottaen jää riittävästi aikaa lepoon, virkistykseen ja harrastuksiin.**

Mitä perusopetuslaki määrää koulumatkoista?

~~6 §: Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat - - mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia.~~

32 §: Maksuton koulukuljetus, jos koulumatka > 5 km tai jos matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioiden muodostuu liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.

Koulumatka saa odotuksineen kestää enintään

a) 2,5 h ja b) 3 h, jos oppilas

On lainvastaista siirtyä suoraan 32 §:ään ja jättää 6 § ja muu lainsäädäntö huomiotta !

Maksiminormista on tullut tavoitenormi

Jos oppilas hakeutuu muuhun kuin lähikouluunsa, ei kunta ole velvollinen järjestämään kuljetusta.

29 §: OPETUKSEEN OSALLISTUVALLA ON OIKEUS TURVALLISEEN OPIKELUYMPÄRISTÖÖN.

- > Opiskelu ympäristön tulee olla turvallinen / terveellinen niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin.
- > 29 § asettaa opetuksen järjestäjälle **kokonaisvastuun oppilaiden kaikkinaisesta turvallisuudesta** (koskee myös koulukuljetuksia; tietyin edellytyksin myös koulumatkoja).
- > **perusopetuksessa siis myös koulukuljetukset ovat osa koulun toimintaa** > kuljetukset on järjestettävä hyväksyttyjen kasvatustavoitteiden mukaisesti ja niin että ne edistävät lapsen tervettä kasvua

- **SI-SO-TE monialaiseen yhteistyöhön** täydennyksenä lainsäädäntökohta koskien 1.1.2023 perustettuja uusia hyvinvointialueita, joille siirtyi alueensa kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon (ja pelastustoimen) järjestämisvastuu.
 - Kunnan tulee saada sote-konsultaatiota lapsia koskevan päätöksenteon lapsivaikutusarvioon (LAVA) omalta hyvinvointialueeltanne, josta tulisi nimetä sekä sosiaali- että terveysalan asiantuntija arvioimaan päätösvaihtoehtojenne mahdollisia sosiaali- ja terveysvaikutuksia lapsiin (niiden lasten osalta, joihin päätöksillä on tai saattaa olla vaikutusta). Mikäli lapsivaikutuksia ei ole, tulee sekin em. asiantuntijoiden todeta (omilla nimillään; vrt. Suomen perustuslain mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta).
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6.2 § sekä 6.4 § ja 7.4 § mukaan**
 - ”kunnan on otettava päätöksenteossaan **huomioon päätöksensä** arvioidut **vaikutukset** ihmisten **hyvinvointiin ja terveyteen** väestöryhmittäin. Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.”
 - Lain 6.4 §:n mukaan ”Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä **yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa** ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan.”
 - Lain 7.4 §:ssä asetetaan vastaava **velvoite hyvinvointialueelle toimia yhteistyössä kunnan kanssa**. Em. lainkohdat kannustavat yhteistyöhön myös palveluverkon muutosten (sekä vastaavien päätösten) ja lapsivaikutusten (LAVA) arviointien yhteydessä.
- YK:n **Lapsen oikeuksien sopimuksen** mukaan (1989, jonka Suomi ratifioinut 1991) Suomi (koskee valtiota ja jokaista Suomen kuntaa) on sitoutunut takaamaan **lapsen erityissuojelun**.

Toisin sanoen

Jos opetuksen järjestäjän (so. kunnan) kouluverkkopäätöksenteossa ja siihen liittyvässä valmistelussa **on jätetty**

- selvittämättä ja huomiotta po. koulun/koulujen lasten mielipide sekä
- selvittämättä ja arvioimatta monialaisesti (väh. SISOTE), mikä on po. lasten etu ja oikeus

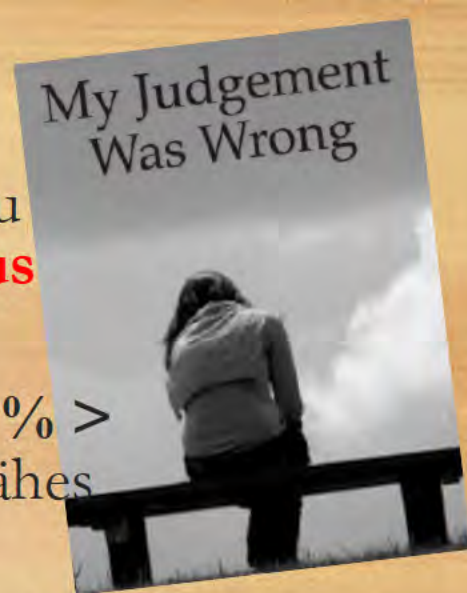
on päätösprosessi ollut voimassa olevan Lapsen oikeuden sopimuksen, perustuslain ja hallintolain vastainen (ml. myös perusopetuslaki, lastensuojelulaki ja nuorisolaki).

Perustuslainmukaisuuden arviointi (kattaa myös KV ihmis- ja perusoikeussop.)

➡ tähän mennessä siis lähes kaikki Suomessa tehdyt kouluverkkopäätöksenteot ovat olleet lainvastaisia.

CONCLUSION

- Suomessa on viimeisen **30 vuoden aikana** kohdistettu **historiallinen ja systeeminen perusoikeusloukkaus maaseutualueiden lapsia kohtaan.**
- Maaseutualueiden kouluista on lakkautettu **NOIN 96 %** > se minkä viisi sukupolvea rakensi, on yksi sukupolvi lähes kokonaan purkanut
- Monien maaseutulasten joka päiväinen **koulumatka-aika** omaan ”**lähikouluun**” on kasvanut lähelle **2,5 tuntia.**
- **Kouluverkkopäätöksenteossa** opetuksen järjestäjät ovat ohittaneet lähes kaikki lasta suojelevat oikeusnormit – oikeusjärjestelmämme on sallinut tämän tapahtua.

Perus- ja ihmisoikeuksien lähtökohtana on ihmisten ja alueiden yhdenvertaisuuden edistäminen sekä heikommassa asemassa olevien oikeuksien turvaaminen. Kaikessa päätöksenteossa on aina ensin turvattava lapsen edut ja oikeudet.

LOS-valtioiden tulee taata jokaisen lapsen oikeudet **ilman minkäänlaista erottelua tai syrjintää** lapsen tai lasten väliseen seikkaan liittyen > valtioilta edellytetään aktiivisia toimenpiteitä syrjinnän tunnistamiseen ja puuttumiseen.

Päivittäinen koulumatka-aika alakouluikäisillä kuljetusoppilailla

Aluehallintovirastoalue	1–2,5 tuntia	alle 1 tunti
Etelä-Suomen avi	61%	36%
Itä-Suomen avi	58%	42%
Pohjois-Suomen avi	56%	44%
Länsi- ja Sisä-Suomen avi	48%	52%
Lounais-Suomen avi	45%	55%
Lappi	35%	62%

Lähde: Aluehallintovirastot, grafiikka: Leena Luotio / Yle

Näissä maakunnissa alakoululaisten kuljetusaika on pisin

Maakunta	1–2,5 tuntia	alle 1 tunti
Uusimaa	64%	36%
Etelä-Karjala	64%	36%
Pohjois-Karjala	62%	38%
Pohjois-Savo	60%	40%
Etelä-Savo	58%	42%

Lähde: Aluehallintovirastot, grafiikka: Leena Luotio / Yle

NEWS

[Home](#) | [Israel-Gaza war](#) | [War in Ukraine](#) | [Climate](#) | [Video](#) | [World](#) | [UK](#) | [Business](#)

Bad local transport linked to failing schools

4 March 2020 · [Comments](#)

Even without much deprivation more isolated pupils are substantially more likely to under-perform and less likely to be judged outstanding.

• Across schools, **31%** of those with **fast** transport links are graded as **outstanding**.

• Among schools in places with **slow travel times**, **17%** are **outstanding**.

> HUOM! Jo puolituntia on merkittävä aikaraja koulumatka-ajalle > sen jälkeen oppimistulokset heikkenevät asteittain > jopa 14 % jo vähän yli puolen tunnin koulumatka-ajan johdosta.

Where poor public transport is combined with high levels of deprivation, there is a "double whammy", say researchers.

(Anna Vignoles, a professor in education at Cambridge University)

OPETTAJAN – KOULUN – OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄN

PERUSTEHTÄVÄ

OPPILAAN TERVEEN KASVUN

JA

HYVÄN OPPIMISEN EDISTÄMINEN

= Opettajan
PROFESSIO

so. koulun tai hallinnon edustajat toimivat virkavelvollisuuksiensa vastaisesti, jos toimenpiteet eivät edistä yllä mainittua perustehtävää

Kohtaamista tukevaa koulu- ja oppilaitoskulttuuria
- yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemus todeksi

KUNNAT + HVA >
vahvaan yhteistyöhön perustuva

SI-SO-TE

ENNALTAEHKÄISEVÄ HYVINVOINTITYÖ KEHIIN !

OPS 2/3

Mitä nuoremasta oppilaasta on kysymys, sitä tärkeämpi seikka on, että koulu sijaitsee lähellä lapsen luontaista elinpiiriä (vrt. PoL 6 §). Laadukas peruskoulu voi olla yhtä lailla suuri tai pieni, se voi sijaita niin maaseudulla kuin kaupunkikeskuksessakin.

Merkityksellisintä on, että koulu on lähialueen lapsille (etenkin vuosiluokat 0–6) rakennettu, pedagogista hyvinvointia tukeva koulu, jossa on huomioitu po. alueen erityispiirteet ja tarpeet.

- Suomessa tarvitaan niin yhdysluokka- (/multiage-/moni-ikäis-) kuin vuosiluokkapedagogiikkaakin. Tutkimusten mukaan **yhdysluokkapedagogiikka on vähintään yhtä laadukasta kuin vuosiluokka-pedagogiikkakin**. Yhdysluokkapedagogiikalla saavutetaan paremmat tulokset **sosiaalisten taitojen ja yhteisöllisyyden** edistämisessä (vrt. uuden OPS:n tavoitteet).
- On enemmän tarkoitushakuisesti kuin tutkimukseen perustuen väitetty (ja monissa kunnassa myös jo linjattu), että alakoulussa voi olla minimissään 3 perusopetusryhmää, so. VL:t 0–2, 3–4, 5–6. Aivan **hyvin voi olla myös 2 PORria** (esim. 0–2 ja 3–6), jos se muuten oppilaslukumäärän ja -profiilin mukaan on tarkoituksenmukaista.

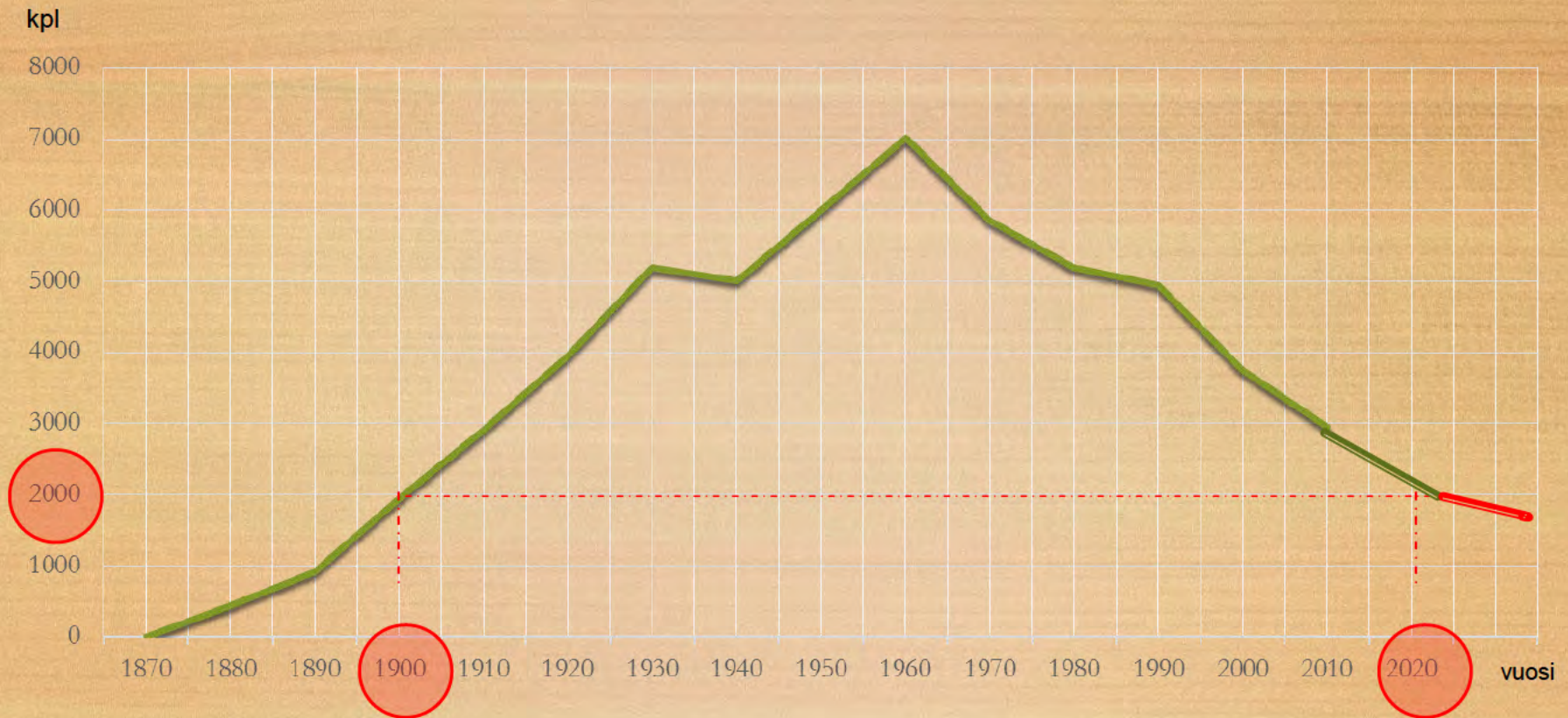
OPS 3/3 *Mitä perusopetusta koskeva lainsäädäntö ja normit (esim. OPS-perusteet) sanovat etäopetuksesta*

Lyhyesti:

- Oppivelvollisuusikäisten perusopetusta ei ole mahdollista toteuttaa kokonaan / täysin etäopetuksena. Mutta etäopetuksen käyttö opetuksen tukena on muuten on täysin mahdollista ja suotavaa (huom. kirjattava paikalliseen OPS:aan).
 - > etäopetuksen aikana oppilaan luona oltava aina valvova, osaava aikuinen, jonka ei kuitenkaan tarvitse olla opettaja.
- PoL 46 § ”Muiden kuin oppivelvollisten opetus” (100 % etänä ok)
- PoL 29 § ”Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön”
- PoL 30 § ”Oikeus saada työpäivinä OPS:n mukaista opetusta. Opetusryhmät tulee muodostaa niin, että OPS:n tavoitteet voidaan saavuttaa”

PÄÄTTÄJÄT ELÄNEET KOULULAKKAUTUSKUPLASSA !

Perusasteen koulujen (= kansa- ja peruskoulujen) määrän kehityskaari Suomessa

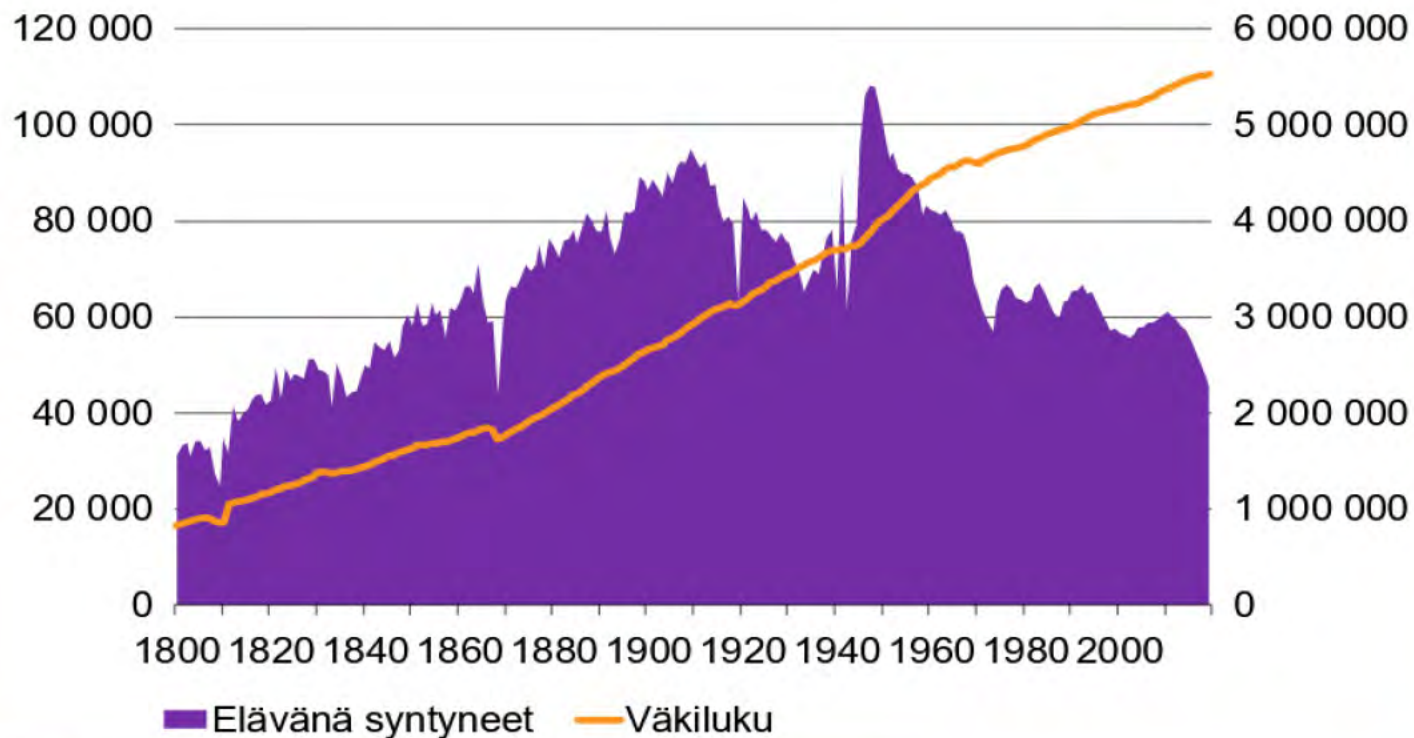

30 vuoden aikana olemme taantuneet 1800-luvun lopun tilanteeseen

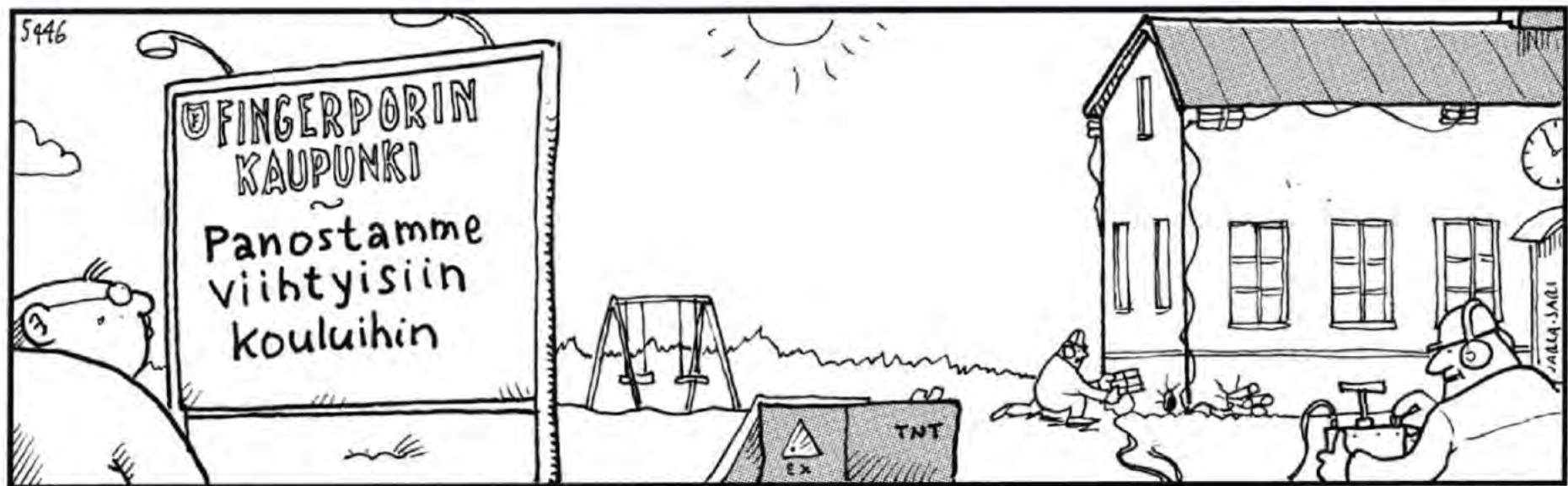
= ennuste
nykykehityksellä

KUVIO 1. ELÄVÄNÄ SYNTYNEET JA VÄKILUKU VUOSINA 1800–2019

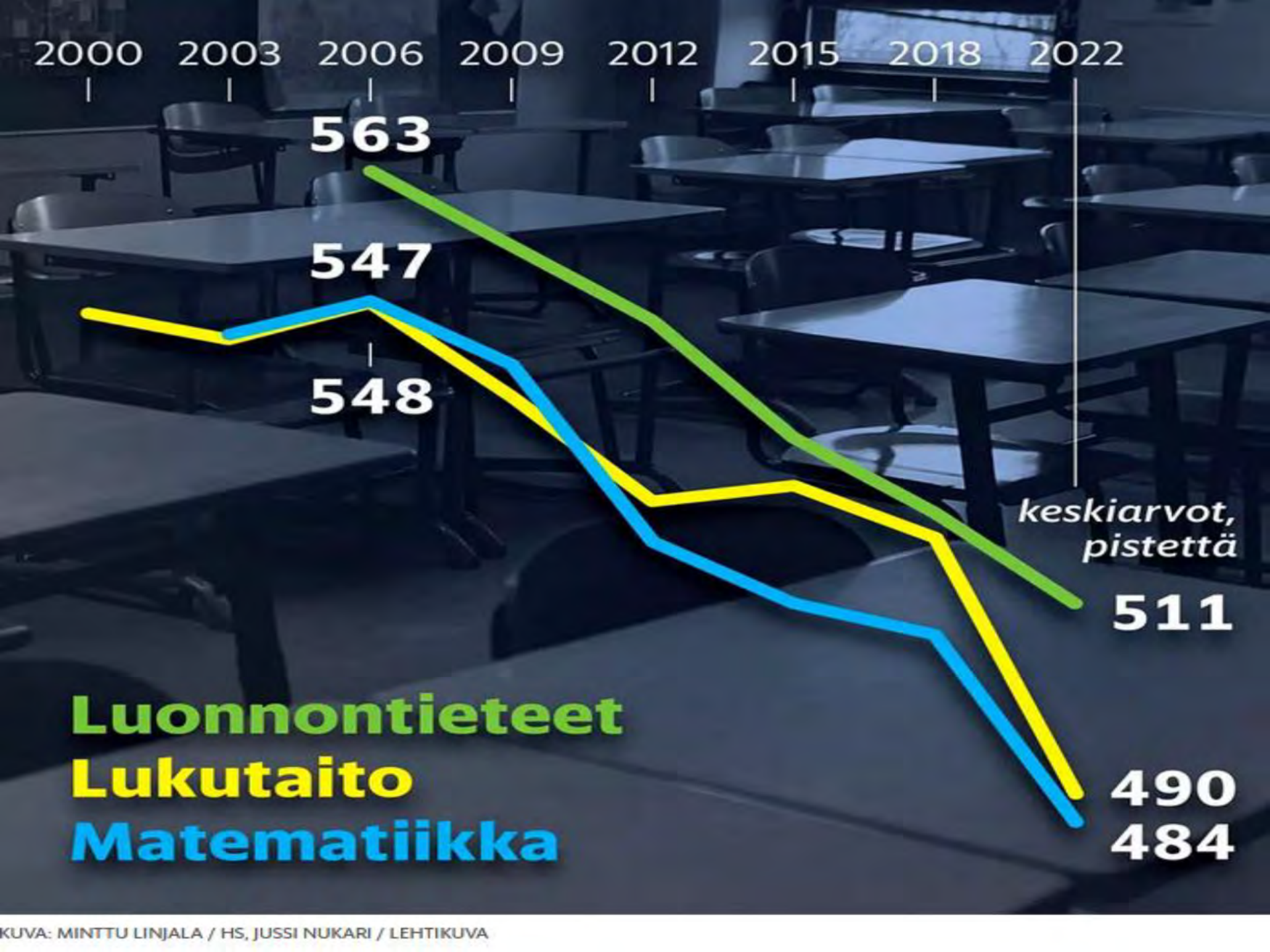

Lähde: Tilastokeskus 2021, Syntyneet ja väestörakenne

- Kouluja on lakkautettu 4 – 5 kertaa enemmän kuin lapsimäärän väheneminen olisi edellyttänyt > ***Keskittämisen ja suuruuden ideologia*** jyrännyt myös lain alleen
- ***Itseään toteuttavat ennusteet.*** Julkinen valta on kiihdyttänyt itse omilla toimillaan lapsimäärän vähenemistä Suomessa (vrt. esim. Ruotsi ja Norja)
- Vuonna 2018 lapsia syntyi ensimmäistä kertaa 150 vuoteen alle 50 000.

©Pertti Jarla

2000 2003 2006 2009 2012 2015 2018 2022

563

547

548

keskiarvot,
pistettä

511

Luonnontieteet
Lukutaito
Matematiikka

490

484

Lähes kaikki rehtorit kertovat mielenterveyden haasteiden lisääntyneen peruskoulussa – "Aikuisten pahoinvointi heijastuu lapsiin"

OPPILAIKEN MIELENTERVEYDEN HAASTEET OVAT LISÄÄNTYNEET KOULUSSANNE...

Kahden viime vuoden aikana?

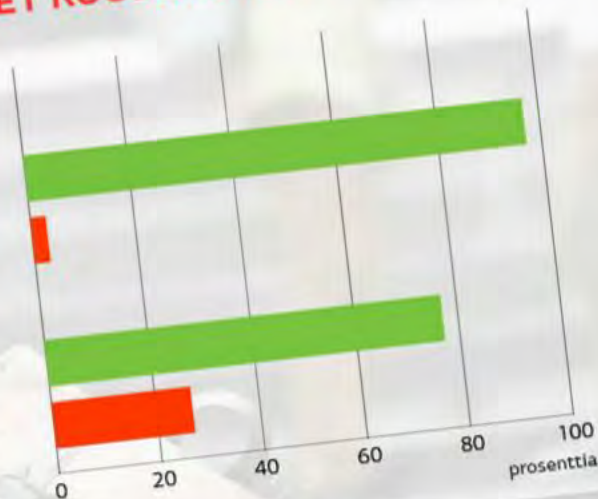
Kyllä 97%

Ei 3%

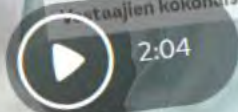
Kevätkauden 2022 aikana?

Kyllä 77%

Ei 23%

Lähde: Rehtorikysely / MTV Uutiset, Suomen Rehtorit ry
Vastaajien kokonaismäärä: 118

Karu tulos: Lähes kaikki rehtorit kertovat mielenterveyden haasteiden lisääntyneen peruskoulussa – "Aikuisten pahoinvointi heijastuu lapsiin"

9.8.2022

8.8.2024 julkaistiin sama kysely uudestaan

"Todella huolestuttavaa" – rehtorit kertovat lasten mielenterveysongelmien lisääntymisestä kouluissa

Touko-kesäkuussa 2024 toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 115 suomalaisten peruskoulujen rehtoria eri puolilta maata.

Lastenklินิกoiden Kummien, Suomen Rehtorit ry:n sekä MTV Uutisten toteuttaman uusin 2024 rehtorikysely.

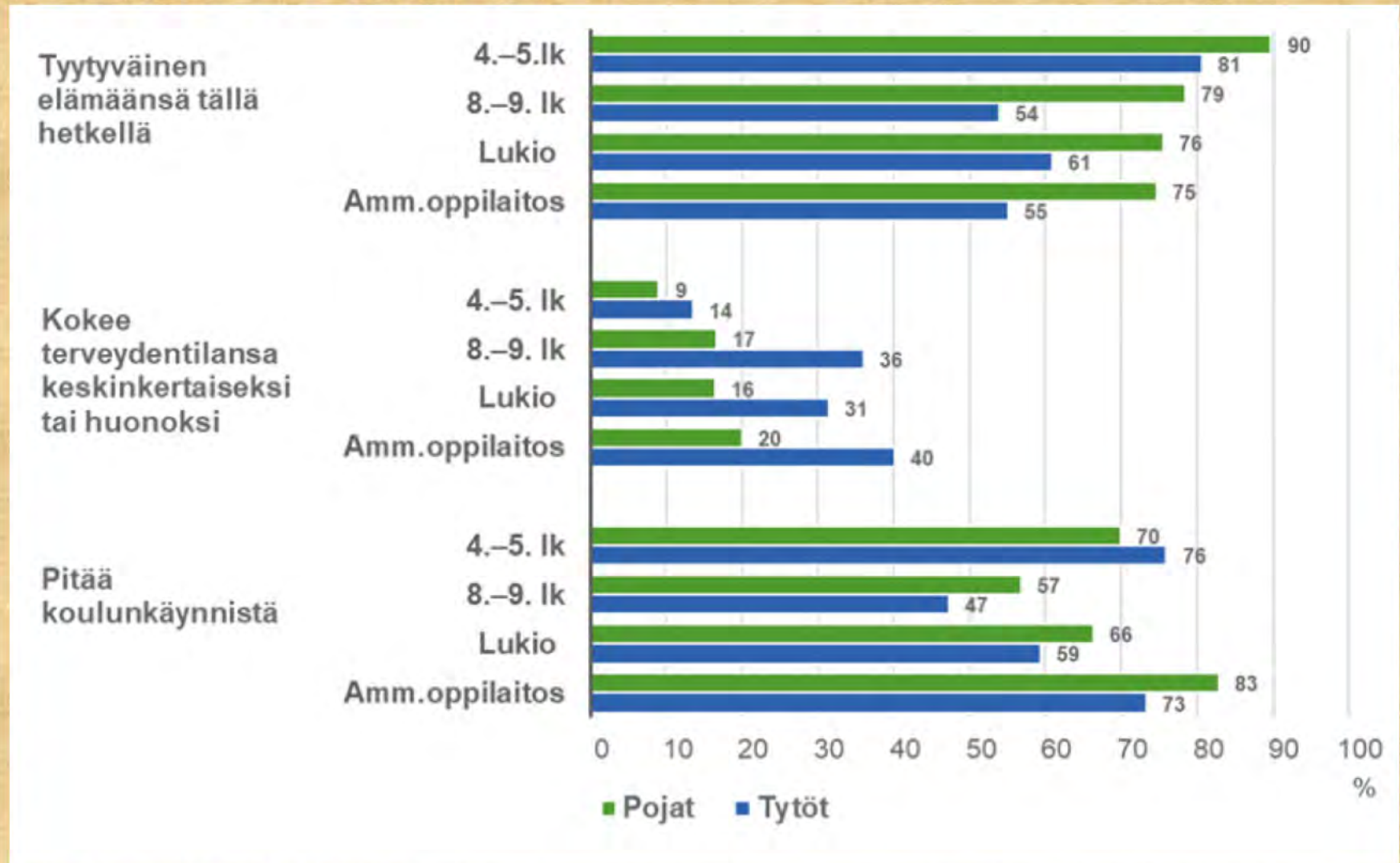
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/todella-huolestuttavaa-rehtorit-kertovat-lasten-mielenterveysongelmien-lisaantymisesta-kouluissa/8986540#qs.do7ph2>

- **86 prosenttia rehtoreista kokee mielenterveyden haasteiden lisääntyneen koulussaan viimeisen vuoden aikana.**
- Edellisessä 2023 toteutetussa vastaavassa kyselyssä 93 prosenttia arvioi mielenterveyden haasteiden lisääntyneen, kun 2022 vastaava luku oli 77 prosenttia.
- Yleisimmäksi mielenterveyden haasteeksi oppilailla rehtorit arvioivat ahdistuneisuuden.

Kouluterveyskysely 2023 (THL)

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Lasten ja nuorten kokemaa hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuonna 2023, %.

Kouluterveyskysely 2023 (THL)

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus: vertailu 2019 ja 2023; **TYTÖT.**

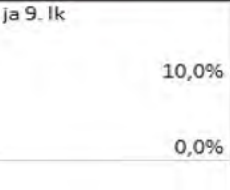
Kouluterveyskysely 2025 (THL)

Uudet kouluterveystulokset julkaistu 17.9.2025

www.thl.fi

Nostoja tuloksista vuodelta 2025, koko maa, sukupuolet yhteensä

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä				Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi			
Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos	Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos
85%	68%	71%	68%	8%	22%	21%	25%
Pitää koulunkäynnistä				Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa			
Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos	Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos
70%	51%	63%	80%	9%	8%	2%	4%
Syö aamupalaa joka arkipäivä				Vähintään tunnin päivässä liikkuvat			
Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos	Perusopetus 4. ja 5. lk	Perusopetus 8. ja 9. lk	Lukio	Ammatillinen oppilaitos
71%	55%	60%	45%	44%	28%	20%	20%

2019

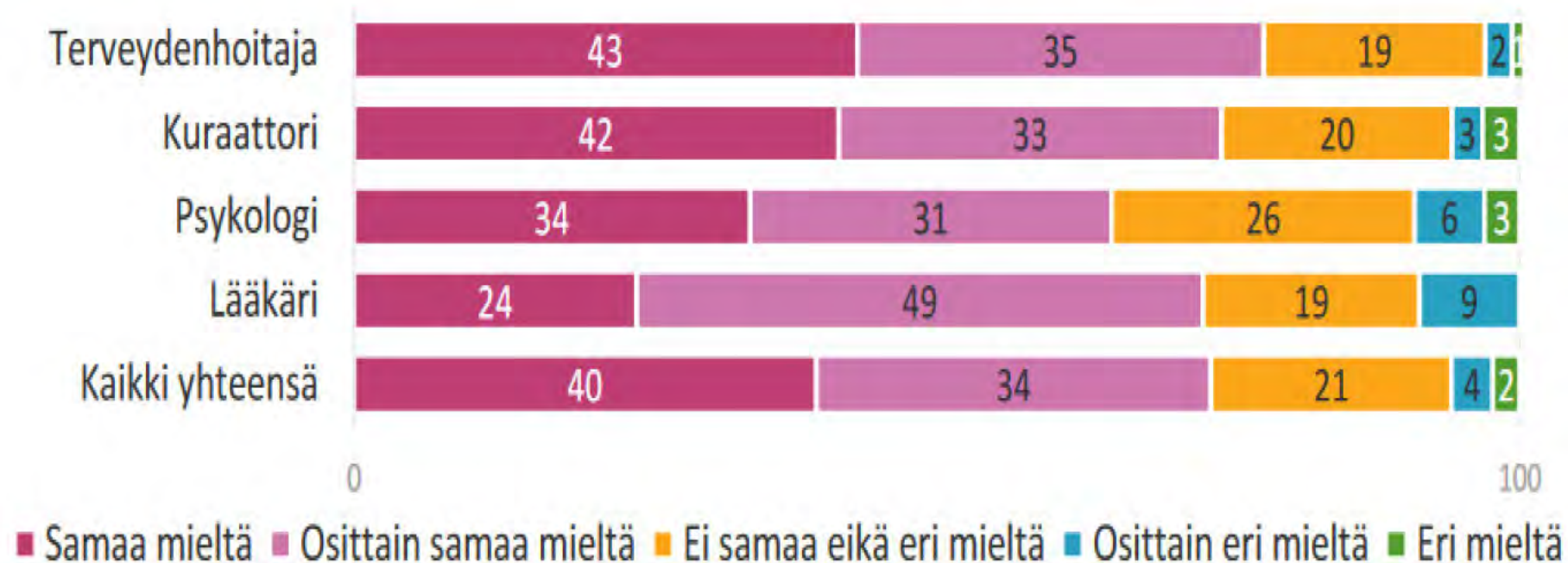
2023

Opiskeluhoitopalvelujen OPA 2022 -seurantakysely

Kuvio 1. Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten näkemykset väittämästä:
”**Opiskelijoiden tuen tarpeet ovat olleet suurempia kuin aikaisemmin**”,
osuuksina (%) vastaajista. N = terveydenhoitaja 435, kuraattori 540, psykologi
280, lääkäri 70, yhteensä 1325.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144575/URN_ISBN_978-952-343-898-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

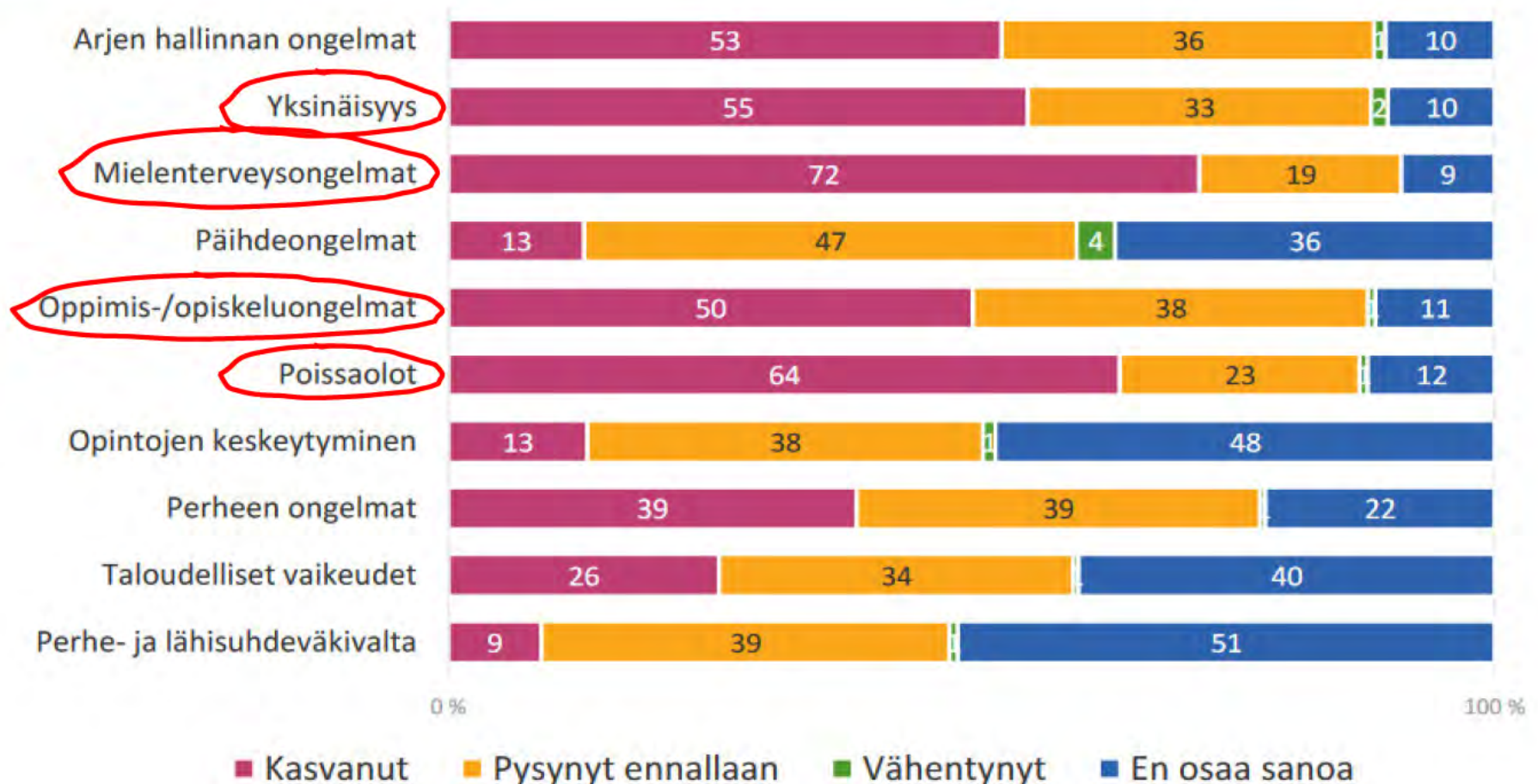
2021 > 2022

Opiskeluhuoltopalvelujen OPA 2022 -seurantakysely

Kuvio 2. Omassa työssä havaitut muutokset eri ongelmien esiintymisessä verrattuna kevääseen 2021, osuuksina (%) vastaajista. N = 1296–1322.

2021 > 2022

Mielenterveysperustein hoidetut lapset ja nuoret 2023

Tutkimus- ja hoitokäynnit terveydenhuollossa 2023

Osuus ikäryhmästä, jolla
vähintään yksi käynti

Käyntejä

Käyntien määrän
muutos vuodesta 2020

Osuus
käynneistä
psykiatrialla

7–12-vuotiaat 12 %

300 000

▲ + 14 %

61 %

13–17-vuotiaat 19 %

560 000

▲ + 21 %

57 %

18–22-vuotiaat 24 %

600 000

▲ + 17 %

44 %

Lasten ja nuorten mielenterveysperusteinen tutkimus ja hoito 2023. THL.2025. Tilastoraportti 11/2025.

OAJ: Opetusalan työolobarometri 2021

Työhyvinvointi, työolot ja turvallisuus

- Työn määrän kasvu, työn pirstaloituminen ja läikkyminen vapaa-ajalle
 - työkyvyn aleneminen ja työstressi
- Rehtorit: 36 % innostuneet, 46% uupumisriskissä olevat ja 18% uupuneet
- Työmäärän lisääntyminen, työn mielekkyyden väheneminen

2019

- **Työaika ylitti edelleen palkansaajien normaalin työviikon ja työviikko jatkui myös viikonloppuisin.**
Esimiehistä 40 % teki töitä viikonloppuisin.

Miksi koulut näyttävät päättäjistä turhilta menoeriltä?

> johtuu tarkoitushakuisesta ja erittäin kapea-alaisesta (ja näin myös laittomasta) päätösvalmistelusta.

Lasketaan vain teknisiä ja helposti laskettavia lyhytaikaisia kustannusvaikutuksia.

Mennään KIINTEISTÖ edellä
EI LAPSI edellä. Lapsia
siirrellään kuin PALIKOITA (eivät
reklamoi eivätkä osaa valittaa).

KAIKKI LAPSIIN, MUIHIN
IHMISIIN JA ALUEISIIN
LIITTYVÄT OIKEUDELLISET,
TALOUDELLISET,
PEDAGOGISET, SOSIAALISET,
HYVINVOINNILLISET SUORAT
JA EPÄSUORAT VAIKUTUKSET
JÄTETÄÄN SELVITTÄMÄTTÄ.

**SISÄINEN
VUOKRA**

Usein kunnissa
kuultua:

**"Meillä
säästetään
seinissä..."**

**... ja
panostetaan
perusopetuksen
laatuun"**

**Sen sijaan
taajaman ja
maaseudun
lapsia meillä
ei säästetä**

**Missä
säästöt?**

**Oppilaiden
osaamisen taso
on ollut
selkeässä
laskussa...
PISA, TIMSS,
PIRLS...**

Pääomavuokra	Ylläpitovuokra		
– rakennusten korkokustannus – rakennuksen korjausvastike – maan vuokra	Ylläpito-palvelut – hallinto – kunnossapito – vakuutus – kiinteistön-huolto – jätehuolto – ulkoalueiden hoito – teknisten järjestelmien huolto	Käyttö-palvelut – sähkö – lämmitys – vesi ja jätevesi	Käyttäjä-palvelut – muut palvelut (esim. siivous, vahtimestari-palvelut)

Kuva 11. Sisäisen vuokran osat.

Kuva 12. Sisälsten pääomavuokrien määrittelyprosessi.

SISÄINEN VUOKRA on päättäjien tietoista harhaanjohtamista.

- SV koostuu pääoma- ja ylläpitovuokrasta. SV:ssä liikkuvat isot rahat kunnan toisesta taskusta toiseen. Harva kuntapäättäjä ymmärtää sisäisestä vuokrasta mitään. Suuri osa rahasta on **virtuaalirahaa**, ei todellista rahaa (tätä ei kuitenkaan kerrota).
- Sen avulla tilapalvelun tai viranomaisen esittämä vuosittainen koululakkautussäästö saattaa helposti nousta 10-kertaiseksi koulun todelliseen vuosikustannukseen nähden.
- Kunnat ovat väittäneet valtuustolleen saavansa n. 200 000 – 500 000 € vuosittaiset säästöt yhdestä lakkautetusta koulukiinteistöstä. Jos tämä pitäisi paikkansa, kunnilta pitäisi **vuosittain** säästyä noin **1 miljardi** euroa lakkautetuista kouluista. Periaatteessa valtio voisi luopua tämän johdosta kokonaan valtionosuuden maksamisesta kunnille koko yleissivistävän koulutuksen (perusopetus ja lukio) osalta – ja vielä jäisi rahaa kunnille ylikin...
- **Säästöväite > 3000 x 400 000 € = 1,2 mrd € säästöä joka ikinen vuosi** (vuosittainen säästö)

... MISSÄ OVAT SÄÄSTÖT? Mitkään tällaiset väitetyt säästöt eivät ole realisoituneet.

**... ja kun ideologisista ja arvovaltasyistä koululakkautuksia ei ole tutkittu tai seurattu (+ järjestyttävää erhettä ei kehdata myöntää) , sama meno vain kiihtyy, kun vaadittuja säästöjä ei synnykään > lakkautettava lisää kouluja
... mikään ei pysäytä tätä ideologista ikiliikkuja...**

> vain FAKTA voi sen tehdä, VAIN jos se selvitetään ja tunnustetaan.

TYHMYTTÄ ja ITSEPÄISYYTTÄ.

Kuoleman spiraali

- Ei edes pyritä aitoon sisäiseen vuokraan, joka kertoisi todenmukaisesti yksikkökohtaiset kustannukset. Kaikki kulut säilytetään kaikkien koulujen harteille ja kuvitellaan, että esitetty spekulatiivinen vuokrasumma säästyy, kun koulu lakkautetaan. Sisäisen vuokran kustannukset siirtyvät vain tasattavaksi jäljelle jäävien koulujen harteille.
- Hallintolain kannalta katsottuna (so. päätösvalmistelun oikeellisuus ja laillisuus) kiinteistökustannustiedon kohdalla olevaa virhettä ei voi mitenkään pitää vähäisenä, koska juuri tällä tiedolla on ratkaiseva merkitys siihen, mihin ratkaisuun asiassa päädytään.

VAIN KIINTEISTÖOMAISUUTTA
PAINOTTAVA LASKENTAINRESSI
 aiheuttaa tilanteen...

... jossa

KOULURAKENNUS saadaan
TARKOITUSHAKUISESTI NÄYTTÄMÄÄN (!)
vain suurelta **MENOERÄLTÄ...**

... vaikka **TODELLISUUDESSA**

ELINKELPOINEN KOULU

on alueensa **EHDOTON**

HYVINVOINTIDYNAMO

Peruskysymyksen pitäisikin kuulua:
ONKO MEILLÄ VARAA LAKKAUTTAA
ELINKELPOISTA KOULUA?

MISSÄ OVAT SÄÄSTÖT?

Taulukko. Oppilaitosten käyttömenot opiskelijaa kohden koulutussektorin mukaan 1995–2014
("Koulutuksen talous 2014". Tilastokeskus 2016)

Käyttökohde	Vuosi						Muutos % 20 v 1995- 2014	Muutos % 10 v 2005- 2014
	1995 €	2000 €	2005 €	2010 €	2012 €	2014 €		
Perusopetus	4 000	4 600	5 900	7 600	8 200	8 500	113	44
Lukiokoulutus	3 200	3 600	4 500	5 500	5 800	6 000	88	33
Ammatillinen koulutus	6 600	7 000	8 400	10 100	10 800	10 500	59	25

Perusopetukseen kohdistuneesta historiallisen voimakkaasta koululakkautuksesta huolimatta, kaikista koulutusmuodoista perusopetuksen menot ovat kasvaneet eniten.

**SÄÄSTÖJEN SIJAAN SAATU LISÄÄNTYNEET KUSTANNUKSET,
PAHOINVOINTI... JA HEIKENTYNEET OPPIMISTULOKSET.**

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä
Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 2012:

”Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät”:

➔ **Korjaava hyvinvointityö on kymmenen (10)**

kertaa kalliimpaa kuin

ennaltaehkäisevä hyvinvointityö.

- Esimerkiksi jos päihde- ja rikoskierteeseen ajautunutta poikaa pystyttäisiin auttamaan lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen erityisnuorisotyön, päihdepsykiatrisen poliklinikan ja koulun yhteistyön avulla, maksaisi se 200 - 5 500 euroa.
- Kräisiytynyt tilanne, joka johtaa kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon nostaa kustannukset moninkertaisiksi. Vuoden sijoituksen jälkeen kustannukset olisivat jo 159 000 euroa.
- Vertaamalla vaihtoehtoisten palvelupolkujen kustannuksia, voidaan nähdä kuinka suuriksi kustannukset muodostuvat, jos ongelmien ennusmerkkejä ei tunnisteta ja tukea anneta silloin, kun se olisi kustannuksiltaan maltillista. > > **YMMÄRRETTÄVÄ SYY-SEURAUSSUHTEITA**

➔ **AIDOSTI LAPSILÄHTÖISET KASVATUS- JA OPETUSPALVELUT – SAAVUTETTAVA PALVELUVERKKO - OVAT ENNALTAEHKÄISEVÄÄ HYVINVOINTITYÖTÄ TUOTTAVIMMILLAAN... vrt. nykyiset ”SIVISTYS-/ ELINVOIMAKUNNAT”**

Rahanäkökulma mitä ihmisille – lapsille – aiheutettujen ongelmien korjaaminen merkitsee... muutamia esimerkkejä:

- yksi hoitopäivä lasten ja nuorten psykiatrisella osastolla... **720 €/ hoitovuorokausi**
 - > yksi 3 viikon hoitojakso **14 860 €**
 - > **mielenterveydeltään häiriintyneen lapsen** hoito- ja lääkekulut ovat runsaat **1 000 000 €**, kun psykiatrisia hoitoja on 10 vuotta.
- **1 syrjäytynyt nuori hoitokodissa = 100 000/ vuosi;** (NEET-nuoria 5 – 10 % ikäluokasta)
 - > **Kriminalisoituneen lapsen** 5 vuoden koulukoti ja 10 vuoden vankilajaksot maksavat n. **1 milj. €**
 - > **Käytöshäiriöiset** maksavat yhteiskunnalle **10 kertaa enemmän** kuin ei-käytöshäiriöiset
 - > Kuntien **huostaanottokustannukset** ovat nousseet yli **800 M€** (vrt. VO amm.koul. = n. 800 M€)
- **1 syrjäytynyt yhteiskunnalle kaikkinaensa = yli 1 200 000 €** (VATT, SITRA, THL 2018)

MUTTA: Koulutus investointina (verifioitunut kansainväl. tutk.)

1 \$ > 2 \$ - lyhytaikainen varma tuotto-odotus

1 \$ > 17 \$ - pitkäaikainen varma tuotto-odotus

Nähdään, mitä helposti käy, kun talouselämässä päästetään välinearvot sekoittamaan inhimilliset päämäärät – **Väärät säästöt tulevat kalliiksi – niin taloudellisestikin kuin inhimillisestikin.**

Esimerkki OULUn kaupungista

Vuonna 2021 alle 17-vuotiaat

aiheuttivat

”RASKAISSA PALVELUISSA”

- 1) psykiatrinen erikoissairaanhoido +
- 2) lastensuojelun laitoshoido +
- 3) mielenterveyspalvelut

58 milj. € kustannukset

Vuosittainen nousu on ollut huimaa...

... vuonna 2022 nämä samat kustannukset olivat nousseet jo **64 M€**:oon.

**Väärin/ epäviisaasti tehdyt ”säästöt” – OSITTAISOPTIMOINTI –
on tullut ja tulee KUNNILLE TODELLA KALLIIKSI**

NYKYSUKUPOLVI ON UNOHTAMASSA SIVISTYKSEN ARVON JA MERKITYKSEN

- Kritiikitön **suuruuden ekonomian ja keskittämisen IDEOLOGIA** > sovelletaan kaikkeen.
- **Suomen perustuslaki** lähtee hajautetusta ja kaikkien alueiden **elinkelpoisuutta ja elinvoimaa** edistävästä aluepolitiikasta > **perustuslaki jää jalkoihin.**
- ”Opetus järjestetään yhdenvertaisesti oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti” > **ei enää.**

Nähdään suurena ja **turhana menoeränä...** kun todellisuudessa **ELINKELPOINEN KOULU** on alueensa ehdoton **HYVINVOINTIDYNAMO**

Säästö- ja tehostamisvimmassa käy ”maailman
parhaimmille” peruskouluille kuten sadussa

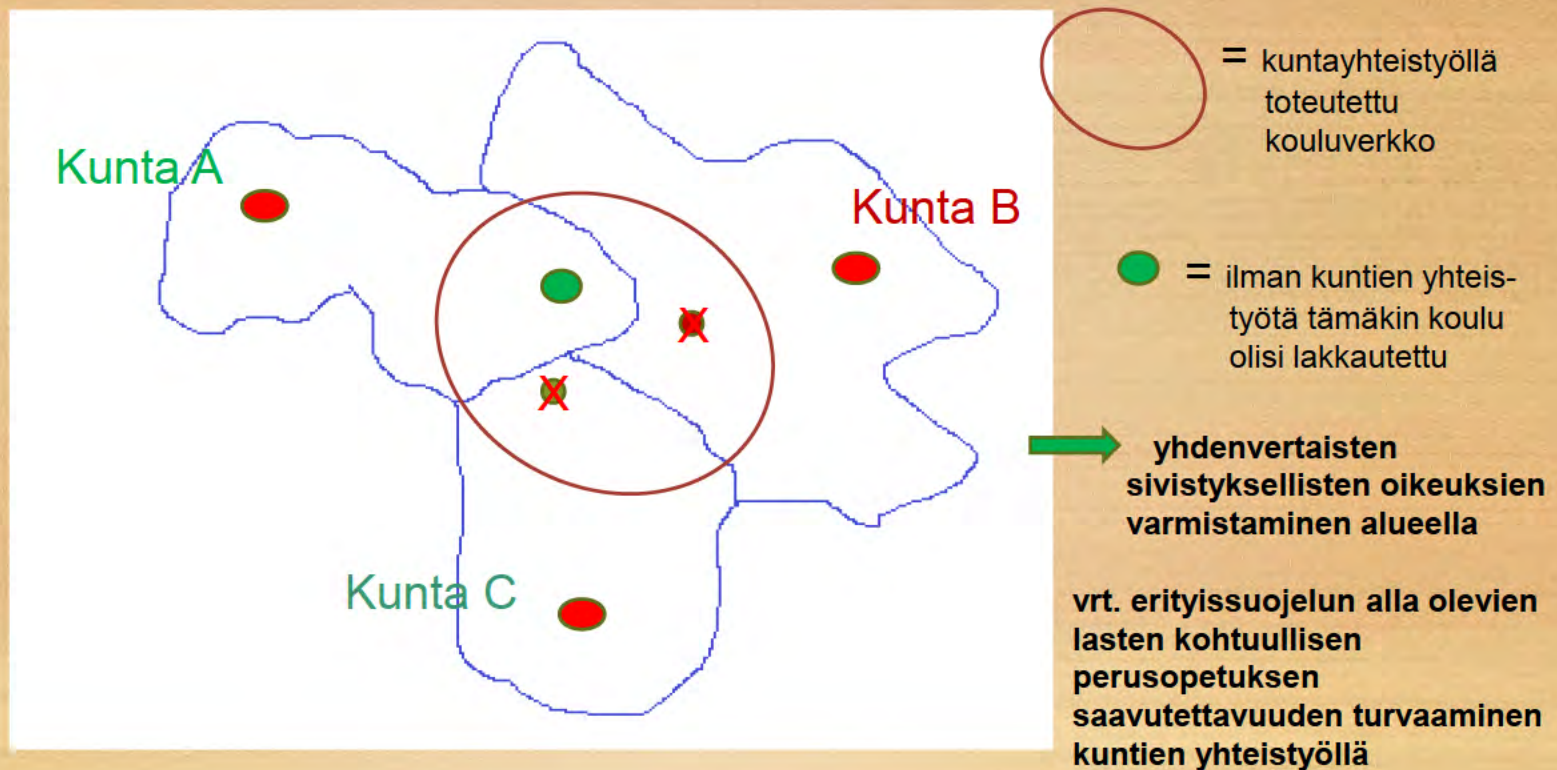
Kultaisia munia muniva hanhi

– kullan himossa hanhesta haluttiin irti vielä enemmän...
hanhi laitettiin lihoiksi... ja kuinkas sitten kävikään...

ÄLYKÄS JA SYTEEMINEN KOULUVERKKOARKKITEHTUURI – ”RAJAKOULUT”

Lapsen etu ja oikeus vaatisi, että kunnat tekisivät yli kuntarajojen ylittävää yhteistyötä varmistaakseen kattavan KOULUVERKON alueilla
– tämä olisi myös ylivoimaisesti kustannustehokkain tapa järjestää perusopetus alueilla

MAASEUTU- JA SAARISTO- ALUEILLA ASUVIEN LASTEN SIVISTYKSELLISTEN JA SOSIAALISTEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN KOULUVERKON MUUTOKSISSA JA PERUSKOULUJEN LAKKAUTUSTEN VAIKUTUKSET ALUEIDEN ELINVOIMAAN

KARVIN
arviointiraportti

Julkaistu
30.11.2022

Mari Rakkolainen | Tanja Laimi | Mari Rakkolainen | Tanja Laimi
Carola Akerlund | Esa Iivonen | Tomi Killakoski | Sari Rannanpää
Jari Salminen | Carola Akerlund | Esa Iivonen | Tomi Killakoski
Sari Rannanpää | Jari Salminen

JULKAISUT 4:2023

SUMMA SUMMARUM

Kova ja pehmeä elinvoima

KARVIN tilastotarkastelun kouluverkkomuutosten elinvoimavaikutusten arviointi nojaa helposti mitattavan **”kovaan elinvoimaan”** eli taloudelliseen ja demografiseen elinvoimaan.

- **Koulu nostaa verotuloja 5 – 10 % pitämällä asukkaita (muuttoliike -2 %/vuosi lakkautuksen jälkeen).**

Alueellisen elinvoiman tärkeitä osia ovat myös vaikeammin mitattavat **”pehmeät elinvoimatekijät”**, kuten **hyvinvointi, onnellisuus ja tyytyväisyys, turvallisuus ja yhteisöllisyys.**

- **Yhteisöllisyys lisää vetovoimaa > esim. Nivala: 4 uutta koulua lisäsi väestöä.**

Kouluverkkomuutokset vaikuttavat luonnollisesti merkittävästi myös näihin elinvoimatekijöihin, jotka tulisi aina myös huomioida kouluverkkomuutosten vaikutusten arvioinnissa.

Koulujen lakkautukset saattavat pahimmillaan rapauttaa paikallisesti **juuri näitä pehmeitä elinvoimatekijöitä**, joiden rapautuminen johtaa pidemmän ajanjakson aikana myös **kovan elinvoiman rapautumiseen.**

serviointiin tueksi toteutettu tilastollinen analyysi osoittaa useita viitteitä kouluverkkomuutosten **negatiivisista elinvoimavaikutuksista**, kuten

- lisääntyvästä lähtömuutosta,
- heikommasta työllisyys- ja työpaikkakehityksestä sekä
- koulutusmenojen odotettua heikommasta kehityksestä.

- Koululakkautuksista ei synny koulutusmenojen säästöjä.
- Kouluverkkomuutokset eivät vaikuta ratkaisevan elinvoiman tilaan, vaan pahimmillaan heikentävät tulevia elinvoiman kehitysnäkymiä.

”

KOULULAKKAUTUKSET

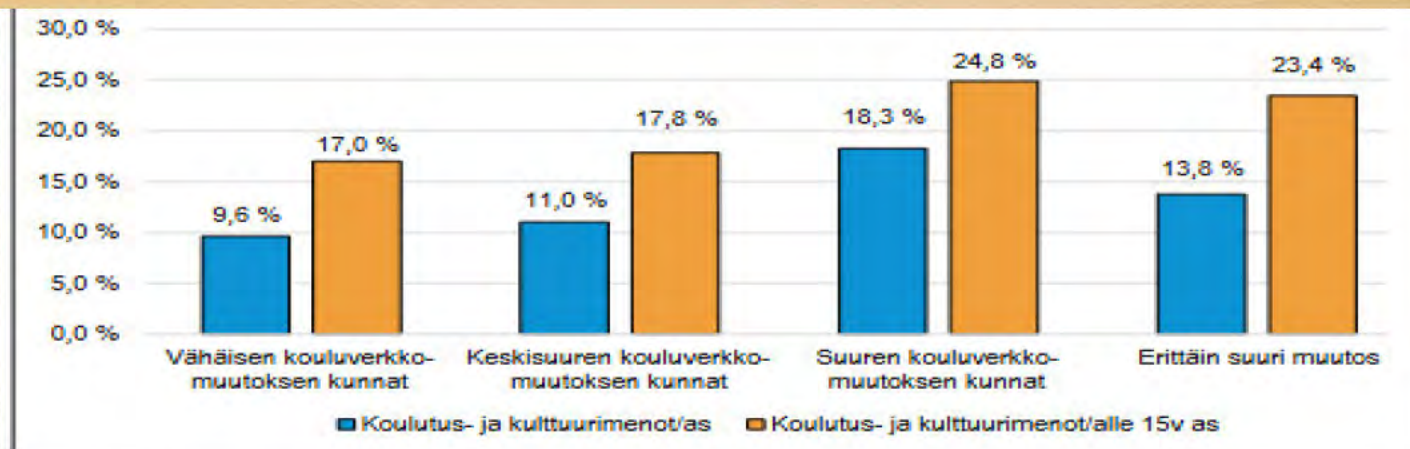
BETONISOIVAT NEGATIIVISEN KEHITYSKUL

Kunnissa tulisi **kehittää toimintatapoja**, joilla voitaisiin koota joustavia aloitteita **lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämiseksi**.

- Kunnissa olisi hyvä olla pitkäkestoinen strateginen suunnitelma **lapsen edun huomioimiseksi** sekä **lasten ja nuorten oikeuksien varmistamiseksi** opetuksen järjestämiseen ja kouluverkon kehittämiseen liittyvissä muutostilanteissa.
- Harvaan asuttujen alueiden kouluverkon toimivuuden varmistamiseksi tulisi **kehittää** lähiopetusta täydentäviä joustavia **etäopetuksen** malleja
- Kouluverkon **muutosten vaikutuksia tulisi tutkia** ja arvioida **kunnan sisäisen kehityksen ja alueiden eriytymisen näkökulmasta** pitkällä aikavälillä.
- **Elinvoimavaikutusten arvioimiseksi** tulisi luoda myös määrällisiä ja laadullisia mittareita, joilla voidaan seurata ns. **pehmeän elinvoiman** kehittymistä ja vaikutuksia **alueiden hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen**

Vaikka kouluverkkomuutoksia **perustellaan usein koulutusmenojen kasvun hillitsemisellä**, koulutusmenot kasvoivat **multillisimmin** vain **vähäisiä** kouluverkkomuutoksia tehneissä maaseutukunnissa (kuvio 3).

- **Suuria** tai erittäin suuria **kouluverkkomuutoksia** tehneissä kunnissa koulutusmenot kasvoivat merkittävästi voimakkaammin etenkin lasta kohden laskettuna.

KUVIO 3. Koulutus- ja kulttuurimenojen muutokset vuosien 2000–2009 kouluverkkomuutos -luokkien perusteella maaseutumaisissa kunnissa vuosien 2015–2020 aikana asukasta kohden ja alle 15-vuotiasta asukasta kohden laskettuna. Lähde: Tilastokeskus: Kuntien taloustiedot. Aineiston luokittelu: MDI

KOULUVERKON KORJAUSSARJA 1/2

- 1) **Maaseutulasten oikeus tehokkaaseen oikeusturvaan sekä oikeus suojaan kaikelta huonolta kohtelulta on varmistettava – lapsen edun ensisijaisuus** (mm. LOS, perustuslain yhdenvertaiset sivistykselliset oikeudet sekä per.op.laki)

1.1. Suomessa tulisi tehdä **PERUSTUSLAINMUKAISUUDEN ARVIOINTI**

1.2. **OIKEUSLAITOKSEMME korjaaminen**. Miten on ollut mahdollista, että Suomessa on voitu lakkauttaa 96 % maaseutukouluista ilman oikeusviranomaisten puuttumista asiaan – ollut täysin **halvaantunut**. *Kruununjuristi*

- 2) Laajojen ja puolueettomien **KOULULAKKAUTUSTUTKIMUSTEN** käynnistäminen: 1) Talous, 2) Hyvinvointi + SOTE-vaikutukset, 3) Osaaminen, 4) Oikeudellinen, 5) Elinvoima ja Tulevaisuus (YVA + IVA); **vaikutukset koskevat kaikkia oppivelvollisia – ISOT MASSAKOULUT** > laaja tutkimusvelvoite myös niihin
- 3) Valtion **NORMI-** ja **RESURSSI**ohjauksen harmonisointi (> perusoik. turvaam.)
 - > VO:n pienkoululisän / kouluverkkokertoimen palauttaminen
 - > v. 2006 pienkoululisän poistaminen oli poliittinen manööveri

KOULUVERKON KORJAUSSARJA 2/2

Kari Lehtola

- 4) PoL 32 § uudistaminen > **maksimikoulumatka-ajan kohtuullistaminen**
 - > **Alle 13-v. 1,5 h** (Koska maksimista tullut tavoitenormi, vastoin 6 §)
 - > EU:n epävirallinen koulumatka-aikasuositus on **1,5 tuntia** perusasteella.
- 5) Kansallinen lapsistrategia (2021) > **konkreettinen ja tehokas toimeenpano;**
 - > tunnistaa Suomen suurimman lapsivähemmistöryhmän:
maaseutulapset (Suomen lapsista 26 % asuu maaseudulla, eli yhteensä 273 000 lasta (alle 18-v.). Tilastokeskus 2022)
 - > luodaan *Lapsistrategialla* jokaisen lapsen oikeuksia kunnioittava, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi.
- 6) Suomeen viisas ja systeminen kouluverkkoarkkitehtuuri kuntien ja valtion visionäärisellä yhteistyöllä – ollut tähän asti **AJOPUU + pistemäistä**
 - ➔ 1) **lapsilähtöisyys** + 2) **saavutettavuus** (PoL 3 § ”oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaan”) + 3) **ennaltaehkäisevä hyvinvointityö** + 4) **lainsäädännön vaatimukset** (lapsiystävällinen lain soveltaminen) + 5) **alueiden elinvoiman turvaaminen/ kehittäminen**
 - > **Viisas koulutuspolitiikka keskittää suunnittelun, operoinnin ja ohjauksen, mutta hajauttaa itse palvelut alueiden ihmisille sopiviksi.**

JOHTOPÄÄTÖS

CONCLUSION
&

Jaloin asein Jalon asian puolesta

- **Mahatma Gandhi** kehotti intialaisia kansalaistottelemattomuuteen ja väkivallattomaan vastarintaan Brittiläisessä Intiassa.
- **Martin Luther King** kehotti kansalaistottelemattomuuteen Yhdysvaltain kansalaisoikeusliikkeen aikoina.
- **Nelson Mandela** oli rasismien vastaisen taistelun henkilöitymä. Hän teki historiaa johdattamalla Etelä-Afrikan apartheid-järjestelmästä kaikki rodut osallistamaan demokratiaan ja edisti kaikille yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja rauhaa.
- Saksalais-yhdysvaltalaisen filosofin **Hannah Arendtin** mukaan *historia osoittaa, että vain tilapäinen tottelemattomuus tuottaa tulosta*. (vrt. esim. 1963 Eichmann-raportti, käsite "**Pahuuden arkipäiväisyys**")
- Vrt. Suomessa esim. **Koijärvi-liike** (KO arvioi kansalaistottelemattomuutta po. toiminnan oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteena)

Jos maassa rikotaan perusoikeuksia ja loukataan ihmisarvoa eikä oikeutta saa,

silloin moraaliseksi vaihtoehdoksi ja velvollisuudeksi jää

KANSALAISTOTTELEMATTOMUUS LAPSIOIKEUSAKTIVISMI

VÄKIVALLATON VASTARINTA

SUORA TOIMINTA

On ainakin yksi asia, jonka mennyt, AGRAARISUKUPOLVI,
ymmärsi paremmin kuin nykyinen, INSTANT-SUKUPOLVI:

SIVISTYKSEN KYLVÖN lainalaisuudet

EI

VAAN

Käännetään yhdessä Suomen Sivistyksen suunta.

Pro Lapsi
Pro Pirkanmaa
Pro Patria

Kari Lehtola

opetustoimen ylitarkastaja emeritus

kari.sivistys@gmail.com puh. 050 357 2772